

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA 7 PEZETA

AITA GOENA, SIKIATRA

Edozer gauza esateko euskerak duen gaitasuna ikusi dut
Beste profesiodunentzat pizgarri izan nahi du iztegi honek

Aita Goena jesulaguna dugu. Sendagile-sikiatra. Lan hori lotu zaio orain dala amaika-amabi urtez gero. Bere sendagiletza batez ere euskaldunen artean erabili du. Jakina da sikiatrarangana doan eri batek konfiantza osoz itzezin behar diola. Medikuari bere sentimenak ahal denik eta garbienik azaldu behar dizkio, sendabidean jarri nahi badu. Hortaz jabeturik, Aita Goenak berehalaxe ekin zion lanari. Bere kontsultako joan etorriari begiratu besterik ez dago, euskaldun jende asko dabilela ikusteko.

Aita Goenaren joera hortatik beste ondorio bat ere batorren: Sikologi inguruko gaietaz itzaldiak leku askotatik eskatu izan zaizkio, batez ere errietatik. Euskeraz, noski. Eta lan horretan ere jardun du Karlos Goena sendagileak.

Baina gaur, orrialde hauetara dakargun elkarriketa hau egitera, beste zerbaitek bultzatu gaitu. Izan ere, Aita Goenak «GIZA-BIZIA» izeneko iztegia argitaratu berri du. Gaztel-euskaldun anatomi iztegia. Liburu ederra eta garrantzi bereziakoa. Ikus ditzagun egilearen asmo eta iritziak.

—oOo—

—Nola sortu zan iztegi hau?

—Azkeneko urteotan erriz erri ibili behar izan dut itzaldiak ematen. Guraso askoren edo gazteen jakin minari erantzunaz. Jakina, euskeraz eman behar izaten nituen itzaldi horiek eta lanbide horretan sortu zitzaizkidan kezka. Egia esan, gaiak azaltzean, aldi bakoitzean sumatzen nuen iztegi baten falta, euskal iztegiaren falta, nik nerabiltzkiek gaiak garbi azaltzeko. Ez neukan patxada osoan, lasai, gus-tora itzegiterik. Beti erderara jo behar eta ezinean ibili behar. Benetako oztipoa aurkitu nuen itz fal-ta horretan.

Bestalde, inbiriare ere ematen zidan, gaztelaniz edozer itz nola erabiltzen duten eta euskera maila horretara ez zela iritxi oraindik ikusteak. Landuz gero, eus-kera bera ere horretarako gai izan-go ote zen ere jakin nahiak asko bultzatu zidan nere lanari ekiteko.

—Zer ikusi eta ikasi duzu zure lan honekin?

—Egia esan, asieran euskera ez zela gai uste nuen. Baina arian arian ikusi dugu erriak guk uste

baino askoz ere itz gehiago esan dituela, gauza asko adierazi dituela bere izkuntzan, alegia.

Beste gauza pozgarria hau izan da: Edozer gauza azaltzeko euskerak duen gaitasuna ikustea.

—Nola egin duzu lana?
—Joera bezala, beti lehenbizi euskera berari galdetzea izan du-gu. Euskera beronen erantzuna ja-so arte beste erantzunik ez ematen saiatu gara. Euskeraz biderik bazan, hortik jo dugu aurrera, le-hen unetik erraztasunera jo gabe. Gero ikusi dugu horrela jokatzu itzak askoz ere egokiagoak irten direla. Eta batzuren batzu zailak geratu badira, bi erataratu utzi di-tugu, zailagoa eta errazagoa.

—Zenbat itz bildu dituzu?

—Bi multzo berezi behar dira itzegian. Bata, «Nómina Anatómica Internacional» deritzanaren euskeratzea, hau da, anatomi-iztegi osoa. Horrek lau bat mila itz izan-go ditu. Baina gainera, beste zati batean, histologi-fisiologi-psicologi

aldeko beste biren bat mila itz daude.

Giza-bizia

Iztegia ■ Izenez omittutako anatomi-irudiak

VIDA DEL HOMBRE
• DICCIONARIO
• ATLAS ANATOMICO BILINGUE
Carlos Goena, S.J.

Eraskinean berriz, nahiz eta ez egon itz asko, bidea azaltzen dut beste itz batzuk sortzeko. Hori onartuz gero, beste lau edo bost mila itz berri erabiltzeko gauza ginake.

—Zenbat denborako lana izan du-zu hau?

—Ia iru urtetako lana.

—Zure itzegian argi dakusagu nola jokatu duzun atzizkiez. Bainan zer oztipo eta zailtasun aurkitu dituzu prefijo edo aurrizkiez?

—Iztegia bera halakoa delako edo, ez dugu aurkitu hor gehiegizko prolemarik.

—Zure lan horretan izan al du parterik Euskaltzaindiak, baiezteko edo babesteko bederen?

—Bi euskaltzain ari izan dira lanean nerekin: Ambrosio Zatarain eta Josu Oregi jaunak. Baina era-kunde bezala, Euskaltzaindiak be-rak ez du parterik izan.

NON ZER		
● GALESTARRAK AURRERUNTZ		
Larresoro	...	3 garrenean
● EGUN EGUNEKOA		
Ibargoiti	...	3 garrenean
● GURE HERRIGINTZA ARLOTEA		
ETA EKONOMISMOA		
Ansola	...	5 garrenean
● ZAHARRA ETA BERRIA		
Azurmendi	...	6 garrenean
● UME ZURTZ DAGO ARRANTZALEA		
Urkidi	...	10 garrenean
● ELIZA SALBAZIO BIDE (II)		
Arregi	...	11 garrenean

izaten dira izkera arrunt batean erabiltzeko ere, askoz ere abera-tsagoak. Behetik asita, itsu-itsuan jokatzeko arriskua dago.

—Euskal Errian lanean ari diren sendagileak, izkuntza arazo hone-taz kezkatutik ote daude?

—Banaka batzuk, bai. Euskaltza-indian ere badago medikurik. Bai-na oro-ar, ez dut ikusten horre-lako kezkarik. Profesio mintzaira hau euskeraz erabiltzeko, asko fal-ta zaigu. Horregatik nere lan hau pizgarri izan ditekela uste dut, bai sendagileen artean eta bai beste profesidunen artean ere. Eus-kerak merezi du, gai da, eta eman behar zaio konfiantza hau.

—Iztegi hau profesio-mailan di-hardunentzat egina duzu batipat. Baina ez al litzake erraza zure lan hortaz baliatuz, ikastola-mailako iz-tegitxoren bat, marrazki eta guzti, egitea?

—Liburuan bertan hori eginik dago. Ain zuzen, bigarren zatia, irudiz jantzirikoa, ikastolari begi-ratuaz egin dut. Batez ere «bachil-ler» mailan pentsatuaz. Agian, bi-garren zati horrekin liburutxak be-reziak osatzea litzake egoki.

—Zer garrantzi ematen diozu marrazkilariaren lanari?

—Garrantzi ikaragarria. Oso onak dira, garbiak, argiak; Garri-dok egin dituen marrazkiak; eta pedagogi aldetik beharrezkoak. Zien-tzia-aldeetik begiratuaz ere oso ego-kiak dira. Marrazki hoiekin, umek eta gaztetxoek, jolasean bezala ikasi ditzakete gauza asko eta itzak erraz-erraz bereganatu. Horre-la ez zaigu gertatuko, erri txiki batzutan ikusi dudana bezala, «bi-rika» esan beharrean jendeak «pul-moia» esatea, ezjakintasunez. Zer mina ematen zidan!

—oOo—

Zer gehiago erantsi behar ote zaie Aita Goenaren esanai? Gauza bat azpimarkatuko dugu: Beste pro-fesio askotako jakintsu euskaldu-nak ere saia ditezela horrela jo-katzen. Euskerak mundura irten be-har badu —eta garaia heldu zaio— ezin utz dezakegu lan hau gero-rako.

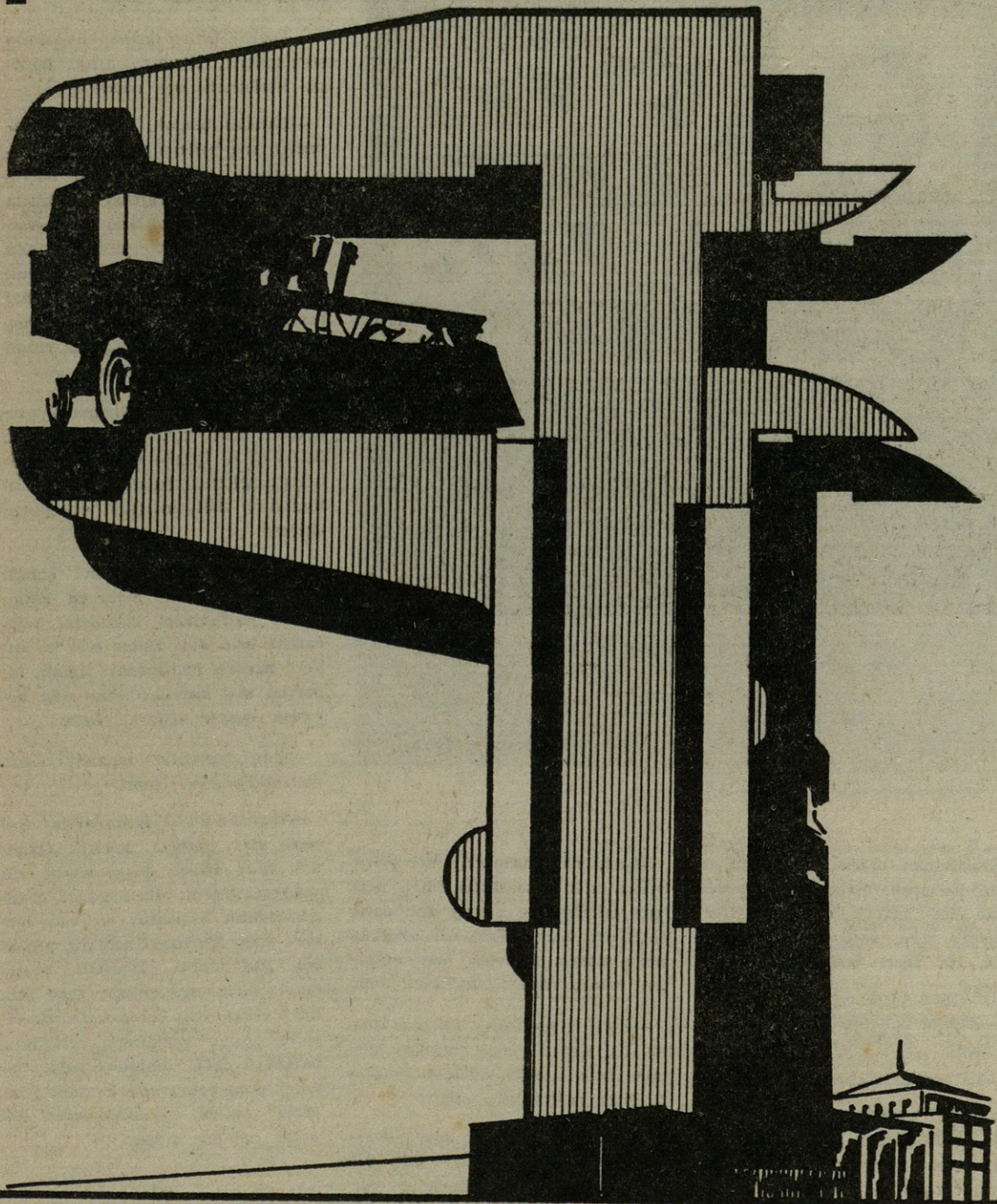
BASERRITARRA!!

Donosti - Aurrerki - Kutxa'ri

esker, urririk, musutruk
egin dezakezu

zaragoza'ko teknika-
perira joan-etorria

7 garren
LATERRI-ARTEKO LURGIN-TRESNA-
GINTZ'EN, TEKNIKA-PERIA

Zaragoza'n, 1973 ngº jorrailla'ren 6' tik 15'a bitarte

Nere Bordatxotik

Bein da berriro, Anatsan, izketarako bidea ematen diguzu. Azken igande ortan ez genduen euskal jokorik, eta mesede ederra egin diguru. Gai ederra eskeiñi.

Eskerrikasko, biotzez. Gizatasun eta jatoriasunik eztegu galdu bear, Anatsan. Azkena litzake ori.

"Eztabaidak eztira beti kaltegarri izan oi", zuk egoki diozun bezela. Gizatasunez eramandako eztabaidak, kaltegarri ez, baiña mesedegarri dirala esango genduke.

—oOo—

Nork bere arrazoibideak agertzeko eztauka beste inor zertan mindu.

Beti uste ontakoak izan gera. Biderik zuzenena dala derizkion artan jarraitu norberak, baiña beste bide bat artu dutenengatik gaizki-esaka ez ari eten gabe.

Gure jokoak garbi ta legezkoak izatea nai degu, ori bai. Ez gera lokaztegiaren ibilizale: garbi ta legez, edo bateretz!

Gizaldiz-gizaldi gudanaiño iritxi dana osorik errespetatu, edo pardedik eginda beste norabaitera danok.

—oOo—

Joko narratsak asko izan dirala?

Jokoa galdu nai, ta galdu eziniñk ibiliak badirala?

Gertaera auker jende asko atzeratu dutela plazetatik? Eztizugu ezetzik esango.

Baiña... zertarako dago Federazioa orrelakorik barrundatu ezkerro zigortu ta kastigatu ezean?

Ta... ez al ditu bat baiño gelago zigortu Federazioak?

Pekatarien izenak ez al dituzu inoiz moldezko letretan periodikoetan ikusi?

Ez al dakizu, gaur bertan ere, plazaratzerik eztaukaten plazagizonak badirala?

—oOo—

Orrelakoekin, zuk diozunez, gu ez omen gera oso zorrotzak; axaleko agerpen bat eman, eta danekin ondo gelditzeko modua egiten omen degu.

Bejondizula! Au ere entzun bear genduen!

Guztia bazeneki, etziñake ain arin mintzatuko, baiña, tira! ezjakiñean ari danari barkatzen dakigu guk.

Ogeitazazpi urte luze dira euskal deporteari buruz idazten asi giñala.

Tarte luze ortan, Anatsan, izan da amaika gorabera.

Zuriari zuria ta beltzari beltza deitu geniolako, illabete luzeetan eta urte batzutan aurreperra begiratzen etzizuten jokogizonak izan ditugu, zuk ez padakizu ere.

Erabat mindu, zazpuztu ta asarretu, guk periodikoan idatzitakoarekin.

Gerora (au eskertzekoa da), buru makurrez barkazio eske etorriak ere bat gaiño geiago ditugu.

Aurretik esan dizugun bezela, etzaigu gustatzen inori minik ematerik, baiña ezta gaizki portatu danari ondo portatu dala moldezko letretan esaterik ere.

Gauzak esatetik esatera alde ikaragarria dago. Zenbaitek bezin zakar, gordin eta pozointsu idatziko bagendu, aspaldi galduak giñan.

Alakoak eztute ogeitazazpi urtean periodiku batean irauten; lenago izaten dituzte okerrak, eziniñak eta nasketak.

Bakoitzak geure egitekoak ditugu.

Azpijanik, konponketarik, edo legez kontrako jokabiderik ikusten duenean, Federazioa da zigorra eman bear duena, ta ez gu.

Guk ikusi degunaren berri eman bear degu; lana ondo egin badute ondo egin dutela esanaz, eta gaizki egin badute gaizki egin dutela adieraziaz.

—oOo—

"Leonkastilloa" irabazi ta lenengo tanda egitera azaltzen

diranak "tongo" egitera dijoazela uste badezu, oso oker zaudela esango dizugu, Anatsan.

Arrijasotzaille batzuk ba-dira aurretik jokatu ondotoz geiago diranak. Joko —gizon danak eztira berdin estu-lasaian; batzuk plaza-gizon osoak, besteak kikara bat uretan itotzen diranak; plazan etxeko erdirik egin ezin dutenak.

Alakoak obe du egitekoak lenbailen egitea, gerorako ezer utzi gabe.

"ontrarioak onenbeste jaso dizkik lenengo tandan", alakoari esatea, pekatu mortala da.

Beraz, ontan, aitor zazu etzabiltzala zuzen, dexkuidoak danok izaten ditugu-ta.

—oOo—

Ta... izkuntzari buruz orrialde dana gutxiegi genduke.

"Harridura" ta "Boterea" itzak guretzat oso ezagunak dira, Anatsan.

Lapurdiaraz asko irakurriak gaituzu, ta urte bi ta erdian alde artan bizituak. Axular'en "Gero", guretzat (au eztiogu arrokeriz), Agirre'ren "Garoa" bezin erreza da.

Idazle batek, ordea, irakurleak bear ditu gogoan, eta ez norbere burua.

osteun milla euskaldunek aotik aora darabizkiten itzak baztertzen ari gera, eta dozenardi batek darabizkitenak plazara ateratzen.

Au konparazio bat bezelatsu da, baiña egi gordinia.

"Harridura" ta "botere" itzak arrotz eta ez-ezagun dira millaka gipuzkoar eta bizkaitarrentzat.

"Harriduraren" ordez "Arri-mena" idatzi, ta "Boterearen" ordez "Almena", ta au dala uste degu buruz jokatzela.

Orain modan dagoen idazkera onekin, Zuberoan eta Lago egingo, ta Gipuzkoan eta purdin eztegu irakurle bat geia-Bizkaiaren zientokak edo millakak galduko ditugu.

Ez al zera konturatzen etxeko teillatura arrika ari gerala?

Noiztikako legera da "maiori" ikaragarri bat "minori" aul batengana makurtzea?

—oOo—

Au zoramena!, entzungo dezu nunai, gure artean. Au edermenai!

Au galmena!, ta beste ainbat onelako. Berdin da "arri-mena".

Itz auker ulertuko (entendituko) eztituen euskaldunik eztezu aurkituko.

Au onela izanik, zergatik agertzen dizkiguzu Zuberoako eleiztarrek irakurtzen dituzten zatiak?

Ango bostenak al dira emengo millakanaren gaiñetik bear dutenak?

Denbora alperrik galtzen ari gera, ta euskerari kalte ikaragarria egiten.

Aspaldi esan zuen Lafitte jaunak, bear zan lekuan, angosua itzali zala ta eztagola zer egiñik.

Alde ontan sortu bear duela, alegia, izkuntzaren berpizkundek.

—oOo—

Etzendukan Azpeiti'ko ta beste lekuetako txokokeri edo "lokalismoak" aitatu bearrik. Ez guk eta ez beste inork eztu idazten itzein bezela. "Escribo como hablo", esan zuen beingo batez Valdes erdel idazleak. Al zuenik urreen ibiliko zan erri-izekeratik, baiña eztiogu sinisten itzegiten zuen bezela idazten zuenik.

Ta... galdera bat, Anatsan: egindako lanak ez al du ezer Joan dan irurogei urtean balio?

Zerbait euskeraz irakurtzera zaletutako danak ulertuko dituzte Azpeiti'n "arau", bederen, "lendandik" eta gaiñontzekoak.

Frontoi batetan izan naiz, "naiago dezula" frontoi batean izan naiz" baiño?

11garren orrialdean jarraitzen du

Gizona arriskuan

Hori zein zitekeen Donostiako Gotzai biek kristauei garizumarako egin dien deiaren oihua: **GIZONA ARRISKUAN.**

Ni, ni izan ala ez izan. Gizona gizon izan ala ez izan jakarri ari gara. Urak gatz bezala edo eguzkiak elur bezala urtzen dute eta jaten gizona gizarteko aldrebeskeria eta kontraiateak.

Gizon izateko ditugun zailtasun hauek ezagutu eta aitortu jo behar dugu gizon gizon. Ugari dira bai gure barruan, bai gizonaren eta bai elizan gizona desegiten duten aldrebeskeria eta kontraiateak. Gero eta ixtura txikiagotzen biltzen ari da gizona. Zuhaitzaren gerriari loturik dagoen abereari gertatzen zaiola gertatzen ari zaio gizonari. Aberea ere, askatu eta ihes egin nahirik, zuhaitzaren jira-birn bere burua gero eta soka motzagoan lotzen jardun ohi da.

Badu gizonaren zerikusia, eta ikaragarria gainera, gizarteko ekonomia eta kultur eraketak. Gizona gizonago izan dadin laguntza edo gizona "gizon" eta "gizaxo" bihurtzen dabilen traba gertatu ohi da.

Asko mintzo ohi agra gizonaz, gizonaren aunditasunaz, askatasunaz eta nortasunaz bain agian ez diogu gizon horri gizon izaten uzten; aundi, aske eta nor izaten uzten. Ez diogu ez zer den, ez zergatik eta ez zertarako den bere buruari galdetzen, pentsatzen eta erabakitzen uzten.

Gizon izateko ez da aski ondo bizitzea, behar beharrezko premiak estaliak edukitzea. Gizonak bere bizitzaren elburuak aurkitu behar ditu. Inguruko giroak sortzen dizkigun premiei ezin erantzunik, itorik gabiltza.

Gure artean, besteak beste, erabat desgizotzen gaituzten bi arazo dira aztertu beharrezkoak.

"Bai estatuaren eta bai bestelako eziera-erakundeak aztertu beharrean daude ematen den kulturak gure erriaren nortasun eta kultura balioak txerta ditzan, izkuntzaren batipat".

"Gizarte elkarren aurka dauden taldetan zatitzen duen ekonomia eraketarik ez dezakegu onar. Ez eta gizonok elkartzeko dugun eta talde desberdinak ekintzarako eta bidezko eskeetarako duten eskubidea lorrean jartzea ere giza-eskubideen gleran".

"Inolaz ere ez dator ondo gizonari zor zaien maitasunarekin, gizona tresna bezala erabiltzea, ekonomiazko, sozial edo politikazko elburuak lortzearen. Gizonari gogorkeriaz eraso gabe aurreratu behar luke gizarteak zuzentasun eta askatasun bidean. Gizarteak, jendearterako edo kaleko ordena zuzena, gizonaren aunditasuna eta osotasuna arriskuan jartzen dituen gogorkeriazko eraso bidez ez, baizik beste bide batzuen bidez gordetzeko eskubidea behar du".

Gizon izateko besteaz kezkatu behar da. Bestearen eta gizonaren arazoak ezgutu behar dira. Bestearen premiak bizi ez dituen ez da gizon osoa. Baina inguruan zer gertatzen den jakiteko ere elkarrekiko arremanak eta tratatideak eta askatasun giroa bhear dira. "Ez da aski alderdi bateko iritzia bakarrik entzutea gizarteak berak lege-bidez bere ondasunak gorde nahi dituen".

Noizbehinka berritzen eta konpontzen ez den etxea lurrera jausi ohi da. Garizuma dugu kristauok gizona berritzeko garai egokia. Gizona gizonagotu, "gizona osatu" da aurtengo gotzai deia.

Hortarako ez du azpian pasa behar ibilian dabilen gizadiaren eta kondairaren aurrerapen-gurpilk. Mundua eta izadia menderatu behar ditu gizonak. Kondairaren egile, jaun eta jabe izan behar du. Ez gara zerbait, norbait baizik. Horregatik desegin behar ditugu gizarteko aldrebeskeria eta kontraiateak eta gizonaren inguru osoa gizonarekin adiskidetu eta pakeatu.

Kristauok Jesus dugu lan hortan ilik ere berpiztu dena eta gaur JAUN gertatzen dena. Kristo dugu gizon gizonaren ispilu, xuxpergarri eta euskarri.

Gizona gizon izan dadin, garizuma gure gizonaren berritze eta aldatze bat gerta dakigula. Gure inguruan zer gertatzen den jakiteko egokiera bat izan dadila. Gizon osoari begiratzen dion aldi. Gizona salbatuago eta askatuago egingo duen garai.

GALESTARRAK AURRERUNTZ

Gales-ek eta Euskal Herriak badute elkarren eitea zenbait aldeetatik. Bestetan esana dudanez, galestarrak bi miloi t'erdi lagun dira; eta hauek 600.000 bat mintzo dira galeseraz. (Euskal Herriari buruz bezala, «mintzo dira» horretan «mintza daitezke» irakurtzea hobe). Gehienek galdu dute «cymru» hizkuntza, hortaz; eta mea eta industri-eskualdeetan bereziki. Caerdydd-en inguruetan, esate baterako (Londresek «Cardiff» bataiatua), herria txit arrotuta dago eta ia soilki ingelesez mintzo da.

Zertan dira, beraz, galestarrak? Argigarri izan dakiguke.

Artikulu mamitsu bat irakurri dut egun hauetan «Planet» aldizkarian («The Rise of the Bilingual Secondary School», Dan L. James, Planet 16, II-III-1973); eta laburtzapean bat egitea interesgarri izan daitekeela pentsatu.

ESKOLA-AURREKO IKASGUAK

Gaur egun 160 Lilitegi daude Gales-en (alegia, erdaraz «maternal», «maternelle» edo «kindergarten» esan ohi den horietakoak). Horietan eskolara baino lehenago ikasten dute galeseraz haur txikiak.

LEHEN IRAKAS-MAILAKO ESKOLAK

Dan James-ek ez du problema hau bereziki aztertzen, bigarren irakas-mailako Lizeoena baizik. Baina lumero eta aztarna gogoangarri batzuek ematen ditu.

Oraindik galesa mintzatzen den eskualdeetan —dio— «zenbait ehunka» eskola dago; eta galesa galdua den eskualdeetan, berriz, «berrogei-ta-hamar bat».

Lehenengo galestar eskola 1939-an zabaldu zen, eta zazpi ikasle zituen zabaltean... Gaur milaka kondatu behar dira.

Galeseraz mintzatzen ez dakiten gurasoek, askotan nahi izaten dute beren haurrek galeseraz ikastea: Barry-ko St. Francis-eskolan, gonbarazko baterako, ikasleen gurasoak

«erdaldunak» direla esan genezake (inglesez mintzo direla, alegia) % 90 kasotan! Bada nahi zindoa galestarrengan.

BIGARREN IKAS-MAILAKO LIZEOEN SORRERA

Lehen mailako eskolak ugaltu eta gotortu ala, bigarren pausu bat egiteko beharra nabaritu zuten galestarrak; eta lizeoen maila antolatzen hasi ziren.

Oraingoz, dena dela, lizeoak oro bimitzodunak dira (galeseraz + ingelesez ari); eta gales soilaz ari den lizeorik, hortaz, ez dago batere.

Lehendabiziko galestar lizeoa orain dela 17 urte zabaldu zen Rhyl-en; eta geroztik hori bera azkartu, eta beste batzuek zabaldu dira. (Aurten sortuko dena eta hurrengo biak ere eman ditugu geure ilaran).

Noiz sortua	Nun
1956	Rhyl
1961	Mold
1962	Pontypridd
1963	Wrexham
1969	—
1973 (IX)	Aberystwyth
?	Llanharry
?	Aberdare

*Ysgol*aren izena	Haserako ikasle-kopurua
Glan Clwyd	93
Maes Garmon	109
Rhydfelen	80
Morgan Llwyd	36
Ystafiera	324
—	—
—	—

LIZEOEN ABIADURA

Nola doaz lizeo horiek? D. L. James-ek azaltzen digunez, denak doaz ongi eta goruntz. Hona hemen ikasle-kopuruaren gorabeherak:

Lizeoa	Zabaltzean	Gaur	Urte-gehiketa
			%
Glan Clwyd	93 ikasle	650 ikasle	+ 13
Maes Garmon	109 »	480 »	+ 14
Rhydfelen	90 »	750 »	+ 25
Morgan Llwyd	36 »	250 »	+ 21,5
Ystafiera	324 »	716 »	+ 30,5

Azkeneko hiru lizeoak, hortaz, askoz azkarrago ari dira hazten lehenengo biak baino. Galestar pizkundea indartuaz doa irakaskintzaren bigarren mailan.

LAGUNTZA OFIZIALIK EZ

Londresko gobernuak ez du ezertan laguntzen; eta galestarrak berek egin behar dute dena: dirua, irakasleen prestaketa, eta abar. Hona hemen, hitzez hitz itzulirik, artikulua diona:

«Gurasoen, adiskideen eta irakasleen ahaleginari esker sortu dira galestar eskolak. Gaur egun galeseraz irakasten duten maisu batzuek gutxiago irabazten dute beste eskolatan irakatsiko balute baino. Guraso batzuek, era berean, beren haurrak bimitzotasun horretan eskolatu nahirik, beren lanbide-aurrerapenei uko egin behar izaten diete. Eta, azkenik, misio-

lari suharren parekoak diren irakasleok ez bestek eraman dezakete aurrera irakaskintza-mota hori; zeren-eta, denaz gain, eskola-liburuak eta irakaskintza-tresneria bera ere berok, beren buruz eta kabuz, moldatu behar baitituzte».

GURASOEN HIZKUNTZAREN ARAZOA

Herri handietan —edo koskorretan bederen— zabaltean dira bigarren mailako lizeoak; ez baserrietan. Hots, galesa baserriarrek atxiki dute gaur arte, ez kaletarrek.

Lizeotako ikasle askoren gurasoek, horrela, kaleko seme izanik, ez dakite kimrieraz; eta haurrek, beraz, bi mintzaira aurkitzen dituzte beren bizian: inglesa etxan, eta inglesa + kimriera lizeoan.

Hona hemen ikasle-kopuru go-gangarri batzuek:

Lizeoa	Bi gurasoak ingles-dun	Guraso bat ingles-dun	Familian ingelesez ari
	(A)	(B)	(A + B)
Rhydfelen	260 (% 35)	225 (% 30)	% 65
Glan Clwyd	110 (% 17)	168 (% 29)	% 46
Morgan Llwyd	34 (% 13)	66 (% 26)	% 39

Hori dela-eta, «hauze da irakasleak galeseraz mintzo ez diren gurasoei etengabe egin behar dien erregua: haurrei ahalik eta gehienik galeserazko telebista-saioak ikustera uzteko, galeserazko liburuak erosteko, eta bakantzak pasatzera kimrieraz hitzegiten den eskualde batetara bidaltzeko». Eta hau erantsi du James-ek berak: «erantzuna bihotz-altxagarria izan da».

ZER IRAKASTEN DEN INGLESEZ ETA ZER KIMRIERAZ

Hona hemen ikaskaien banaketa:

Ingleseraz
Ingles hizkuntza bera
Matematika
Biologia
Zientziak

Kimrieraz

Kimriera bera
Kondaira
Geografia
Erligioa
Musika
Hizkuntza arrotzak
Jinasia
Esku-lanak

Zenbait kasotan, halere, Zientzi-gai batzuek kimrieraz azaltzen hasiak dira.

ESKOLA-LIBURUAK

Oso gaizki daude: ez dago ia ezer.

Askotan, liburuak ezaz, gai bat maisuak ikasleei ingelesez irakurri, eta gero elkarriketa eta argiztapenak galeseraz egiten dira. Beste askotan irakasleak berak prestatzen ditu, bere buruz, irakas-orri apalak, eta hauek bidez irakasten.

Gaur bi pertsona daude liburgintza horretarako «liberaturik» (bost urtetarako hautaturik, eta Aberystwyth-eko Unibertsidadearekin batera lanean ariko).

UNIBERTSIDADEAN

Esan beharrik ez: ez dago ia ezer.

Halere Aberystwyth-eko Unibertsidadean ikasleak eskatuz gero, bederatzirakale daude kimrieraz irakaskintza emateko gertu. Hona hemen ikas-sail horiek: Giza-hezketa, Gales-en Kondaira, Kondaira, Frantsesa, Kimriera bera, Filosofia, Zelta-ikerketak eta Geografia.

Bangor-ko Unibertsidadean ere badira erraztasun batzuek zenbait sail (Antzerki, Bibli-ikerketak, Musika eta Soziologia) kimrieraz ikasteko.

—oOo—

Gu baino aurrerago ote galestarrak? Irakurleak berak erabaki beza.

LARRESORO

egun egunekoa

IHAUTE

Ihaute egunetan ikusita: haur batzuk kalean euskaldun baserriar jantziarik.

Haserre bizitan egon arren, pentsatu dut egunero gauza dela hori gure artean. Hain zuzen ere, aspaldi ari gara euskaldunok geure buruari harrika, eta nor harrituko da baserriarren jantzia ihaute-jantzizat jotzen badugu?

Hauze, ordea, kontsolagarri: ume horiek horrela jaten dituztenek ez dakitela egiten dute. Egia dateke inorantzia dela gaitz ororen iturria, Sokrates-ek zioen bezala. Eta konklusioa beste hau dateke: gure egin-beharra ikasi eta irakatsi.

Daniel Ibargoit

zeruko ARGIA

Zuzendaria:
MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan 300 pezeta
Korreo batasunetako errietan 350 pezeta
Atzerrietako beste errietan 370 pezeta
Aldez Aurrez galdetu
Salmetan (ale bakoitzak) 7 pezeta

Irarkola:
«Gráficas Navasal»
A. Adoain, 1 IRUIÑEA
D. L.: NA. 80-1963

BERRIAK Aurrez esana dugunez, Martxoaren 29 eta 31an, Bilbaoko Coliseo Albia delakoan Jose Mari Usandizaga donostiarraren "Mendi-mendiyan" deritzen opera aurkeztuko da.

Honako obra hau 1910 urtean aurkeztu zen lehen aldiz Bilbaon, eta geroztik, osorik ez bazen ere, zenbait pasarte behintzat 1946 urtean azaldu zen berriro.

Orain, aldiz, opera osoa aurkeztu nahi da, Usandizagak berak burutu bezala, Bilbaoko oru Elkarteak, Olaeta Ballet Taldeak eta Orkestra Sinfonika delakoak elkarrekin parte hartuko dutelarik.

● Hilaren 31an, Parisko "Eskual Etxea" deritzan elkartean, Zuberoko folkloerari buruzko saio bat eratuko da. Saio honetan lehen eta oraingo kantak azalduko dira, donu zaharrez nahiz berriez bai eta Zuberoko zenbait dantza ere.

Zuberotarrek eskainitako lehen folklore saio honek ez luke nahi bakarria izan, aitzitik, "Eskual Etxe"ko zuzendaritzak mintzaldi eta erakusketa hau jarraitu asmoz ari dira. Zuberoko folkloeraz ezizik, gainontzeko eskualdeetako ere ikuspegi orokor bat eskaini nahirik.

BASAURI SARIA Joan deneko azken bi urte honetan bezala, Bilbaoko Ateneo delakoak prestatu berria du III Euskal Azterketaz "Basauri" Saria, Basauri bertako Udaleren laguntzapean. Aurtengo sariketa hau sozial antropologiaz izanen da, honako baldintza hauen arabera:

—Esan bezala, gaia Euskal Herriko sozial antropologiaz izanen da, ikerketa mailan eta inon argitara gabea.

—Edonork parte har ezake sariketa honetan. Lanak, aldiz, euskaraz nahiz gaztelaniaz soilik molda daitezke.

—Idazlanak, nahi bezain luze, hiru kopiatan aurkeztuko dira, makinaz idatziak, bi lerrotarik bat eta orri alde bakar batez.

—Idazlanok izenordez bidaliko dira. Beste sobre itxi batetan, aldiz, egilearen izen-deiturak eta zuzenbidea adieraziko dira, sobre azalean harako izenordea aipatuz.

—Bidal ahal izateko azken epea, berriro, 1973ko, abuztuaren 31an, amaituko da.

—Idazlanok korreoz bidaliko dira, Bilbaoko Ateneo bertara, hau da, zuzenbide honetara, alegia: III Euskal Azterketaz "Basauri" Saria. Colon Larreategui, 4-2.º.

—Sria 100.000.— pta. hainako izanen da. Basauriko Udala jabetuko da, bestalde, obra sarituaz, bai eta argitaratzeko eskubideez ere.

BERRIZ ENEKO Oraintxe dator justu justuan urtebete ENEKO euskal izena Madril-en debekatua izan zenetik. Bere orde, Iñigo edo Ignacio jarri behar omen da. Honela adiarazten zen, inolazko baldintzarik gabe, "Ministerio de Justicia" delakoaren iazko martxoaren 5eko. boletinean.

Hauzi honi aipagarri deritzagu, eta ez bakarrik euskal izendegiko izenik hedatu, zaharren eta historian zehar erabilienetako bat galarazi zigutela, bai eta —edo areago— Eneko-rekin egin digutena beste amaikatzorekin ere egin dezaketelako baizik.

Harako erabakia, Gipuzkoakoa herri batetako juezak eman zuen okerreko agiri maltzur bategatik gertatu zen, zorizaiztoko planteamendu batez, eta Madril-en ez zuten Gipuzkoatik bidali zieten iritzia baieztu baino, besterik gabe hala zelakoan.

Dena den, erabaki harek izan zuen ondorio anitz, eta oraintsu jakin ahal izan dugunez, "Dirección General de Registros" delakoak zenbait xehetasun eta azterpide eskatu berri dio Nafarroako Diputazioari, Eneko izenaz bere iritzia eman ditzala. Beraz, hauzia ez dago erabat galduta, aitzitik, Madril-eko erakunde honek Nafarroara joduenean argi bila, badirudi badela hor zerbait.

Izan ere, arazo garbia de Enekorena, eta gezurra dirudi Gipuzkoako errejistro batetan horrelako hanka sartzerik izatea. Dudarik gabe, errejistrotako arduradunek zertxobait jakin behar lukete euskal izendegiaz, bai eta gure kondairaz, literaturaz eta beste ede. Eta besterik ezean, gutienik borondate apur bat, zenbaitek fontasmak ikusten bait ditu edozein izenetan, eta ezin uka, erderazko izen asko eta asko ere baztertu egin beharko genituzkeela, euskarazkoak pasatzen ditugun galbaheetan pasatu behar bagenu.

Baina, hariari jarraituz, Eneko ez dirudiela pertsona izena esaten zen informe hartan. Horrez gainera, ez duela garbi adiarazten arra ala emearen izena den, eta ez dela Gipuzkoan inor izen hori duenik. Esan beharrik ez dugu, benetan hitz arinak direla, alde batetik euskal izena delako, eta ez duelako inork euskal izen bat beste hizkuntza batetako adimenez epaitzeko eskubiderik. Eta bestetik, Eneko delako, hain zuzen, gaztelaniaz bezelaxe "o" batez amaitzen den gizakume euskal izenik ezagun bakarrenetako. Horrez gainera, ez omen dago inor Eneko izenekorik Gipuzkoan. Nik paretxo bat ezagutzen dut. Dena den, ez dagoela horren seguru badago jaun hori, nahi nuke jakin dauden guztiei kaka garbitzeko eta gauzez biberola emateko prest egonen ote lizatekeen.

Badugu besterik ere. Harako errejistrotako fiskalak esan omen du, Eneko izenak (ez zuen ba arduradunak esaten ez zela pertsona izena?) gaztelaniazko itzulpena duela, Iñigo, alegia. Eta itzulpenik duen izenik ezin daitekeenez jarri... ba, Eneko ezin daiteke onar.

Fiskal honek ez bide daki, eta euskaldun askok ere ikasi beharra du, Iñigo eta Eneko sustrai berdineko izenak badira ere, ez dela bata bestearen itzulpen, izen berberaren bi era desberdin baino. Zaharra eta jatorra Eneko noski, eta honengandik sortua Iñigo. Adibidez, erdarazko Santiago, Diego, Jacobo, Jaime eta Yago izenak bat baino ez dira funtsean, urteren buruz aldatuak eta bereziak, baina ez du oraindik inork esan bat besteren itzulpen denik. Gainera, txarrenean ere, Iñigok erdarazko itzulpena izateko erdarazko izena izan behar luke, eta hau ere guztiz diskutigarria lizateke.

Eta Iñigo-rekin ezezik, Ignacio-rekin ere senidetu nahi digute gure Eneko maitea. Ez dira konturatzan ez dutela elkarrekin zer ikusirik. Ez guti eta ez asko, BATERE EZ. Eta honen berri ere, ez daki agian jende xeheak.

Nahasketa hau, Iñigo eta Ignacio bat direla, eta ondorioz, Eneko eta Ignacio izen berbera, XVI mendetik omen datorkigu. Eta itxura denz, nahasketa honen sortzaile, nahiezta egin bazuen ere, "Inazio gure patroia haundia" izan zen. Izan ere, gure Loiolako semea Iñigo genduen jaiotzez, eta beste zenbait fraile eta lekamek beza'a aldatu egin zuen bere izena, hau da, Ignacio hartu zuen erlijio izen bezala. Geroztik, zenbaitek pentsatu izan du, Iñigo eta Ignacio kidekoak direla. Baina ez da halakorik, aitzitik, bi izen hauen artean dagoen zer ikusi bakarria, gure azpeitiarrak, kasualitatez eta ustekabeen, biak erbili zituela baino ez da. Hitz batez, Juan, Pedro edo besteren bat hauta zezakeen, baina hara non Ignacio hautatu zuen. Hemendik senidetasun bat aurkitu nahi izatera bada erabateko alde.

EUSKARA MINTZATUA Mahai gainean ditugu hiru irakurleen gutunak. Gaurkoz, hirutarik bati, behintzat, erabat aipagarri deritzagu. Behar bada egileak ez du argitaratzeko asmotan idatzi, guk, ordea, merezi duela uste dugu, ea behingoan zertan garen erabakitzen dugun. Zirt edo zarta, bagara ala ez gara? Bestalde, honako gutun hau guk argitarazi baino zerbait luzexago da, hala ere, mozketaren bat edo beste egin diogu, luzeegi gerta ez dakigun, baina, beti ere, mamia bere horretan utziz:

"Amatiño gartsu hori:

Zure artikuluak gogoz irakurtzen ditut; eta irakurle anitz zure lanak irakurtzetik hasten dela gauza jakina da. Gauza ageria da, era berean, euskaltzale askorekin duzula harremana, eta, hortaz, egoera onean zagozela euskarari buruzko irizpidek emateko.

Euskararen mailan EGINETARA pasatzeko unea noiz iango den ez dakit. Jakina: Z. ARGIA, ANAITASUNA, GERO, JAKIN eta abar, eta abar, eta ikastolak bereziki, eginetara horretan dextente abiatuak gogozela adiarazten dute.

Baina horietan guztietan, euskara IDATZIA da gaia; eta kantariekin berekin ere KANPOAN gelditzen da euskara, hizkuntza alegia. Kantariengan euskara BESTEREN ENTZUKIZUNA da; eta liburu eta aldizkarietan BESTEREN IRAKURKIZUNA. Hizkuntza MINTZATUA erdara izan daiteke eta da.

Pausu bat emateko garaia heldu da. Zein pausu? Euskaldunok, euskaltzaleok, PROBOKAZIOA pasatzekoa. Nolako? Mila aldiz aipatua izan da hau, baina sekula ez mamitua: euskara HIZKUNTZA BAKARTZAT erabiltzeko erakunde edo organizazio bat antolatzea. Organizazio horrek, berez, PROBOKAZIOAREN MAILA beharko luke, probokazio bortzagabea noski. Nolako?

1) Bilburetan, nahiz gehienak erdaldunak izan, euskaldunen artean euskara hutsez egitea. 2) Bilkuretan, beraz, erdaldun bakarren bat euskaldunen artean gertatzekotan, euskara hutsez egitea. 3) Ikstolen edo antzekoen bilkuretan, euskaraz, zer gerta ere. 4) Etxeko telefonoan, lehen hitza euskaraz. 5) Dendetan, bankuetan, eta abar, lehen hitza euskaraz; eta euskaraz hitzegiterik ez badago, beste denda batera. 6) Euskararen kontrakoei boikot ekonomikoa. 7) Organizazioen artean, baita komertzio-gutuneria bera, euskaraz. 8) Euskara defenditu nahi (omen) dutenei, euskara hutsez hitzegin, ala batere. Eta horrelakoak.

Euskara MINTZATUAREN MAILAN hasi behar dugu jotzen, eta hitzeko sasi-euskaltzale erderomano amorratu horiek jarri behar ditugu defentsibari: euskaldundu ala larrugorrian gelditu. Hantu hau egin behar. Euskara ez da bertako indioen arazoa, DENON ARAZOA baizik".

Honaino irakurle honen gutuna. Eta guk zer esan...? Euskaldunok dugu hitza eta ekintza.

DENETARIK Hilaren 10ean, Nafarroako Ikastoletako haurrak erromes bildu ziren Xabierren. Hori dela eta meza euskaraz izan zen bertan, duela ia bostehun urte Xabierrek berak ama-hizkuntzan egin ohi zituen otoitzen oroigarri.

● Hilabete honetan, Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako zenbait herritan behintzat, Arbola Eguna ospatu izan da. Egitarau guztiz bakana, irakurleak ikus dezakeenez: Meza, zenbait kimu berrien erietzea, haurrek arbolari eskainitako zenbait olerkiren irakurraldia, eta, azkenik, "Himno del Arbol" delako kantatu.

Ezin igarri ezinik dihardugu "Himno del Arbol" delako hori zein kanta mota den. "Gernikako Arbola" ote? Guk geuk behintzat ez dakigu besterik den. Bestalde, ez diogu inolaz ere antzik ematen nola lizatekeen posible gure Udal-letxe agintariei —"pinguino"z jantzirik— eta gure haurrak —baserritar eta gorulari— arbola baten inguruan erdal kantaren bat kantatzea.

Dena den, daitekeena, gauza harrigarriagorik ikusiak gara, bai eta —zoritzarrez— aurrerantzean ikusteko asmo-rik ere.

● Poz atseginez jakin dugu martxoaren 10etik 17ra, ar- teko astearen buruan Zaragozan eratu diren saioen berri. Aaragoi hiri hartako euskal ikasleek egitarau polita mol- datu dute. Denetarik izan da, hots, dantzaldiak, olerki ihardunak, mintzaldiak, kanta saioak, pintura erakusketak eta beste.

Txalogarri deritzagu gure ikasleen ekintza honi. Behar- rezk, bestalde, Euskal Herri- at hala beharrez dihar- duten gazteak erabateko erdal giroan gal ez dakizkigun. Mila eta bostehun bat euskaldun gazte omen, Salduban.

Hoik guztioi gure artean beharko genituzke, noski. Eta itxura denez, ez gara gu horrela uste dugun bakarrik, zeren, bestela, zer dela eta gure ikasleak Zaragoza, Madril, Bordele, Paris eta Salamancaraino joan beharra, eta hor zeharrekoak, a'diz, Bilbao, Iruñe eta —beste maila bate- tan— Eibarrera?

Esate baterako, Eibarko Unibertsitate Laboral delakoan % 90 ikasle ez dira ez eibartarrak ez eta Euskal Herri- koak. Baina, jakina, Gipuzkoa eta Euskal Herriko irakas- kintza estadistiketan "horrelakoak" ere kontutan hartzen dira.

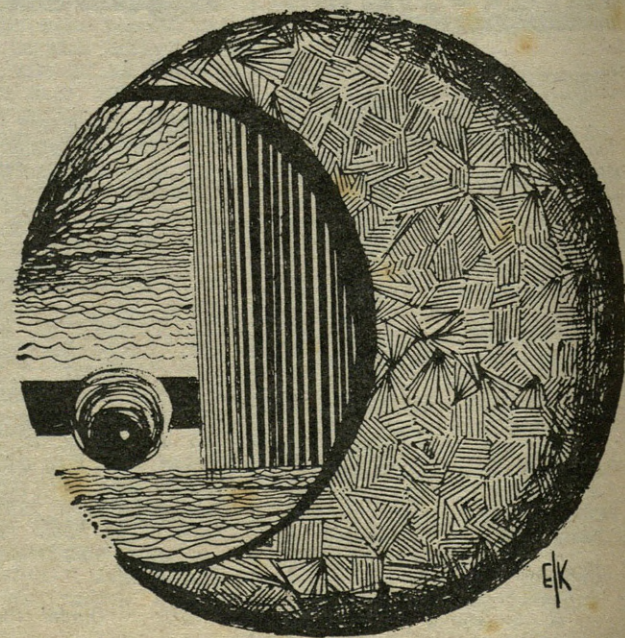
Artean, urte gutiren buruan zenbait mailatan gure Herriaren gidari izan behar dutenak hor zehar sakabanatu- rik, eta hemen berriz, erdal giroa nagusi. Izan ere, edo- zein postura, ezetz harako Unibertsitate Laboraleko ikas- leek Zaragozakoek moldatu berri duen hainako programa sekula moldatu.

● "Estitxu" bere lehen erdal diska azaldu berri du. EL CORREO ESPAÑOL-El Pueblo Vasco egunkarian "Mu- nitibar" deritzan idazleari irakurtzen ahal diogunez, eus- kal kantak ez omen dira erdal irratietan entzuten, beraz, euskal kantariak profesionaltasun bati atxiki behar da- biote, nahi eta nahiezko omen dute erdaraz kantatu be- harra.

Daitekeena, noski, eta "Munitibar"ek ematen dizkigun arrazoiez gainera, "Estitxu" berek ere izan dezake beste- ren bat edo beste. Dena den, diotenez, euskal entzulea urria bada, erdal diskak azaltzeak ez du ugalduko. Tira, guk uste behintzat! Tokitan dago goraxeago aipatu dugun "probokazioa".

Pentsa beza "Estitxu" zertan diharduen, eta jarrai "Mu- nitibar", oraintxe ezagutzen hasiak bait gara.

AMATIÑO

Mediterraneo pake leku...

Ala andien joko leku!

Israel eta Arabeen arteko borroka dela eta Mediterraneoan itsasoaz itzegiteak badu, bai, gaurkotatzen. Rusiak eta Ipar Amerikak munduarekiko eraturik duten estratejia eta jokoan garrantzirik andienetako lekua da Mediterraneo. Munduko bigarren guduaz gero Ipar Amerikarrak izan dira itsasalde onen jaun eta jabe. Ogel bat urtetan lasai agindu dute. Milioi mordo ederra ere ezarri dute egoerari elerazteko. Baina, orratx, lau edo bost urtetan egoera asko aldatu da. 1967 urtez gero beren agintaritzak galdu dute.

An eta emen, poliki poliki, rusoen gudu itsasontziak azaldu dira Mediterraneoan itsasaldean. Amerikarren aintzat ugari eta indartsu ez dira baina nahiko dira iparamerikarrak jaun eta jabe ez direla adierazteko. Lehen itsas zabalean lasai ibili zitezkeen, orain iparamerikarrek jakin dute nahi dutenik egiterik ez dutela. Emendik aurrera erne ibili behar da.

Lybia utzi beharra izan du. Wheelus-Fieldeko base ikaragarria an gelditu da Lybiako agintariek nahi izan dutelako. Sto. Domingon jokatu zuen bezala jokatzek ez zuen. Erabaki orien aurka ezin zezakeen bere «flotaren» bidez presio edo indarririk egin. Izan ere, rusoak oso urtean arkitzen ziren. Auek ez zuten geldirik egoteko asmorik. Burua makurturik, zarata andirik atera gabe utzi behar izan dute iparamerikarrek.

Beste orrenbeste gertatu zaio Rusia berari ere. Egiptoko lehendakariak aldegitiko agindu zienean, marmarka andirik egin gabe, utzi behar izan zuen. Ala nahi eta indarrez gelditzea erabaki bazuen Ipar Amerikaren «Hotak» zer joko aterako ute zuten? Ezin zezakeen Rusiak gudu baten arriskua onartu. Burua makurturik aldegin beharra izan zuen.

Rusiak eta Ipar Amerikak ondo dakite, jakin ere, guduzko borrokarik bien artean sortzerik ez dagoela. Ori gogoan izanik eratzen dute jokoak. Pelotan bi kuadro barruan ari direla dirudi. Tiki emendik, taka andik baina zarta andirik gabe, gauza lertzeko arriskuan jarri gabe.

Bigarren gudua bukatu zenean, Rusiaren indarra Mediterraneoan utsa zen. Ipar Amerikak azpi jokoz baliaturik, Otan batetik Cento bestetik, Inglesen medioz askotan, sartu ziren. Mediterraneo sartaldekoko lurraldeetan ere ez zuen Rusiak aginpiderik. Inguaturik edo blokeaturik arkitzen zela zirudien. 1955 urtean indarra zuela ikusirik Cento erakundeak aurka egin zion. Cento erakunde ori. Turkiak, Irak, Iran, Britaina Andiek osatzen zuten Ipar Amerikaren babesean. Erakunde ori Rusiari eusteko eginga zen. Rusiak burua altxa zuenean Nasser pozik azaldu zen. Rusiak bideak erekitzen asi zen, beraz.

Baina, bidea 1956 urtean zabaltu zitzaion, ain zuzen, Frantzia, Britaina Andia eta Ipar Amerika Israelen alde jarri ziran.

Arabeak besoak zabalik artu zuten Rusiaren laguntza. Beste inoren laguntzarik ez zuten. Txekoslovakian bidez lagundu zion Rusiak Egipto, Siria eta Iraki. Baina Rusia bera ez al zen inperialista bihurtzen ari?

Ez eta gutxiago ere. Sinain geratutako arabeentzat gogorregia zen esker onez ez artzeko Rusiaren laguntza. Bilutsik arkitzen ziren eta nola ez ba Rusiaren teknikoak, diru laguntza eta armak artu. Nola izan zitezkeen momentu aretan Rusia inperialista?

Ipar Amerikaren jokoak nabarmenegia zen Rusiaren laguntza ez onartzeko. Onez ala beharrez eta askotan onez eta beharrez eskatu zieten Sudan, Yemen, Siria, Egipto t.a. Rusiari laguntza. Orrela Rusia sartu eta sustraitu zen Arabeen lurraldeetan. Orrela ulertzen da Mediterraneoan bere gudu itsasontziz azaltzea ere. Ipar Amerikak eskubidea badu Rusiak ere eskubidea du bere interesak zaintzeko.

Mediterraneoan estatuak zer egin dezateke? Frantziak, adibidez, nola joko dezake? Bi andi orien tartean inoiz bitarteko egingo du baina borrokan ere ez jokaren abiadurari asko eragin gabe ordea. Ezer gutxi dezake.

Beste estatuak? Auek bi andi maundi orien morroi edo mutil dira. Inoiz azarratuko dira baina luzarora bietako baten mutil izan behar. Txinak oraindik ezer gutxi dezake. Etxean badu nahiko lan.

Mediterraneoan estadoak borrokan asten diranean Rusiaren eta Ipar Amerikaren itzalpean borrokatzen dira. Borroka ori bi andi-maundi orien interesetara murgiltzen da.

Mediterraneoan ez da andia baina jokoaren erdian arkitzen da. Vietnamia izan da azken aldi onetan jendearen begiak bereganatu dituna. Laister Mediterraneoan izatea, ez litzake arritzekoa izango. Besten artean gauza bat gogoan izan behar dugu: irutatik bi petroleoa Arabian, Irak eta Iranen arkitzen da. Bostetik lau petroleo ori iparamerikarren esku dago ordea. Interes ikaragarriak ditu beraz Ipar Amerikak. Petroleo ori zaitzeko, leku batetik bestera eramateko Mediterraneoan indarra izateak duen garrantzia begien bistan dagoen gauza da. Oraingoz Ipar Amerikak orri eusten dio. Suezko kanala itxirik egoteak ez dio kalte andirik egiten. Rusiari ordea ondamendia sortzen dio. Persiko itsas kolkoan dituen interesak Suezko kanaletik ederki pasatzen ziren. Orain ezin dute.

Jokoa beraz orretan datza? Noiz arte iraungo du egoera onek? Rusiari oraingoz arrazoi politikoak geldirik egoteko agintzen diote. Baina diru zama anditzen dijoan bezala ez al zaio gogorregi egingo eta gauzak aldatzeko erabakia artuko? Gauzak aldatzen orretan, ordea, ez pentsa zuzenean Ipar Amerikak eta Rusiak borroka egingo dutenik. Beren mutillak jokatu beharko dira.

SUEZko kanala erekiko da bi andimaundien interesetarako dagokienean. Bien bitartean txorimaluak bezala ibiliko dira batipat arabeak. Israel berak ere ez du askatasunik. Ezin dezake Ipar Amerikaren interesen aurka joko. Ipar Amerikaren laguntza galtzen badu, luzarora bere burua galduta du.

Denak dira andien mutil. Andien interesak erabakitzen dute txikien interesetaz baliatuz, ordea.

J. ELUSTONDO

GURE HERRIGINTZA ARLOTEA
ETA EKONOMISMOA

Gauza guti agertzen da hain argi-giro, nola Espainiako ekonomiaren sasioa eta kementa. Zertan agertzen den saso ihori aipatuko dugu soilik, eta ez gara lantxo honetan kementen honen sustraiak arakatzeko hasiko.

Badakigu diruaren izkutukiak misterioz beteak direla. Badakigu ez dela batere erraza, samurra eta gozoa diru azazoen hauzi mauzitan murgiltzea. Halere, ez dago inongo azterketarik eta analisisik egin beharrik begien bistan dagoen gauza jakina eta ezaguna behatu eta ikusteko. Gertakizun jakin hori, hau baino ez da. 1971-ko Abendutik hona, peseta —diru mesperezia hori—, bi aldiz birbalatua izan da, munduko eguzki eta izar nagusiari bere distira piskabat itzalazteraino. Ez hori bakarrik, daitekeena da, berriro ere peseta indartzea eta dolarra ahultzea. Une honetan, martxoaren 16-an ari naiz idazten, ez dakigu ze erabaki hartuko duen Espainiako Gobernuak. Demagun, merkatuari libro uzten diola pesetaren eta dolarren arteko prezioa eta gantzio-neurria erabakitzen. Jokatu nuke, merkatuaren joku libro horretatik peseta baliotsuago aterako dela dolarren aurrean, hots, peseta gutiago beharko dela dolarra erosi ahal izateko.

Zergatik uste dut hori gertatuko dena? Erantzun ximplea emango dut, ez bait naiz hemen korapilaketan hasiko. Arrazoi ximplea hau da: gezurra dirudi baino gaurregun, oraino, peseta erosiak, peseta bila dabilzanak, gehiago izango dira, pesetak dolarretan trukatuta nahi dituztenak baino. Eta zergatik hori? Espainiak inoiz eduki ez dituen adinako diru-erreserbak eta diru-gordairuak daukalako? Ez horregatik bakarrik, baina hortan ere arrazoi puska bat bada: goela ikus dezazun, argibide hau ere emango dizut. Gaur berton, Espainiak zenbat diru-erreserba dauka gorderik? 5.000 milioi dolarretik gora, urreak eta beste diru mota oro dolarretan ematen badugu. Eta gaur berton, zenbat urte dauka USA-k, munduko nagusiak? Badi-rudi 13.000-14.000 dolar baino ez dela, oraindik eskuetan daukan urre-multzoa. Garbi dago beraz, une honetan, eta diru gordairuari soilik behatuz, pesetaren sasioa kementuag agertzen dela dolarrean baino. Horregatik —«Gresham-en lege» hura dela argibide—, diru ona gorde egiten da eta diru ahula eskutatik utzi. Tenore honetan, peseta gorde nahiago du jendeak eta dolarra eman. Izan ere hura indartu egingo bait da, hau, aldiz, jaitsi.

Aitor dezadan, haatik, pesetak une honetan merezi dezakeen estimua ez datorrela, ez bakarrik ez nagusiki, hortatik, hots, Espainiak dadukan diru-erreserbaren pila ikaragarritik.

Hamabi urte hauetan, Espainiako ekonomiak ia inork ez bezalako hazkundea burutu du. Badakigu, nola ez, zabaltzea eta handitzea ez dela aski. Hazkundeak, egiazko hazkunde izango bada, egitura-aldaketa sakona eskatzen du; gizarite osoaren mugimendua eta aurrerapena eskatzen du, ideologian, politikan, gizarte bizitzan eta ekonomian. Halere, gauza bat badakigu zalantzarik gabe. Ekonomia bat biziro eta bortizki handitzen denean, bere produzioa goimailatara doanean, erresuma horren gizartea eta politika ere aldatu eta moldatuko direla, egitura-aldaketa mugituko dela, alegia, herri horren baitan. Eta gizarteko eta politikako mugimendu eta aldaketa hori hertsiki lotua eta besarkatua dago ekonomiaren erdian duen mailari. Biziro eta bortizki hazi den ekonomiak, gizarite aldaketa mueta bat dakar; geldirik eta elbarriturik dagoen ekonomiagandik, aldiz, edozer espero daiteke.

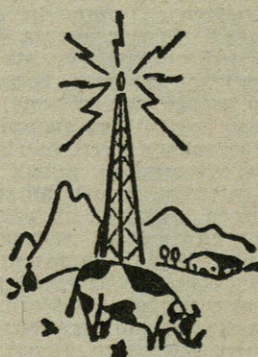
Hau guziaz hontara dator. Esango nuke, errealtate honetaz atzerrietan mila bider argiago eta sakonago jabetu direla, erresuma barnean baino. Nazioarteko harremanak eta erlazioak hainbeste al-

datu badira, eta aldatzera badoaz (adi, Txina-Espainiaren akordioari), printzipalki honengatik izan da, alegia, Espainiak ekonomia-alorrean lortu duen arrakastagatik. Barnekoak berriz, hein handi batetan behintzat, ukazinezko errealtate horri ez diote zinez merezi duen garrantzia opatzen. Anitz «estrategia» sozial, politiko eta kultural ikusirik, zera agertzen da ezin garbiago. Duela hamabost edo hogeitau urtetako datoak daduzkatela beren azterketaren oinarritzat behin betiko ezarriak eta finkatuak. Eta jakina, jokabide hori ez da, ez azterketa, ez estrategia, ez zientzia. Jokabide hori, ideologoen joku hertsiki eta antzu bat baino ez da, eta bizkitartean belaualdien bizitza badoa eta badoa.

Baina ez hori bakarrik. Beha dezagun aurreruntz. Egia esan txunditurik gelditu naiz arestian. Munduan den ikergu onenetako batek galdera honi erantzun nahi izan dio: «Hemendik hamar urtetara zein mailatan aurkituko ote dira munduko, eta printzipalki Mendebaleko erresumak». Eta ondorio honetara heldu dira. Espainia izango omen da, O.C.D.E.-ko erresumen artean, bere ekonomia azkarrenik handituko duena.

Gehiago esaterik merezi ahal du?

G. ANSOLA

Donosti'ko
Erri-Etxe'ko Aurrerki KutxaEUSKAL IRRATI
SAIOAK

Banen baneko azikai
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratuz
Baserrir, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

Baserraren alde

JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

Hernani, 4

DONOSTIA

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Oiek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

Kontu emen! Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!

Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukalderako apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeko aukerakoa

SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA-INDUSTRIAS RADAR

ESKORIATZA (Gipuzkoa)

Zaharrak eta berriak

Har pipa, eta jar gaitezen patxadan, gauzaok lasai pentsatzeko.

Azkeneko boladan, gure arteko diferentzia publikoak asko gaitzatu dira. Ezkertiarak direla behin, eta eskuindarrak direla hurrengoan. «H» dela, edo ikastolak direla: haserre asko da. Batzuk hestu eta larri dira, beste larri eta hesturen batzuen esanek larrituta. Humore txarraren boladan gaude. Baita nazkatuta ere, denak denarekin nazkatuta daudela, esango litzake.

Zer ari da Euskal Herrian pasatzen? Istiluak ikastoletan, istiluak idazleen artean, istiluak idazleen eta Euskaltzaindiaren artean, euskaltzainen beren artean berdin, aldizkari eta Editorialen artean istiluak, Editorialen nahiz aldizkariaren barruan ere istiluak eta istiluak nonahi. Istilumendi onik bada, ezer onik bada behintzat, Euskal Herrian.

Jende asko dago egoera honekin nazkatuta. Denak, dirudienez. Baina egoera hau bera, neurri haundi batetan, nazkak ez bestek sortua dugu bera ere, ezpairik gabe.

HAU EZ DA AZTERKETA BAT

Tensio altuan bizi dugu egunoroko bizitza, eta gero eta sarriago leher egiten digu bizitza honek, izkinaren batetik. Datoak ugalduz doaz, Kintanaren behinolako Ukraina eta egunotako Haranburu-Altunaren Hitzaurrearen artean. Esplosioak bezala dira. Bistan dago, ez dagoela istilu horiek denak berdintzerik eta zaku berean sartzerik. Oso diferenteak dira, bai lan haiek sortarazi zituzten problemak (berdin aipa neza hemen Arrasate, Zumaila, Andoain edo beste makina bat istilu) eta baita gero haiekin sortu direnak ere. Problemaon benetako azterketa batek, kasuok banan-banan tratatu beharko litzuke. Bakoitzaren aurrez-emanak, leher egiteko forma, tartean ziren pertsonen eskuarteak eta beste ikusiz.

Nik ez dut hori egingo. Situazio jeneralari buruz ohar jeneral batzuk egitera bakarrik mugatuko naiz. Konparatistika piska bat, axaletik. Eta juezarena edo profetarena, ezinbestezkoa gertatuko den baino gehiago batik-bat, jakatu nahi gabe. Zerbait, ezinbestezkoa izango da, eta barkatuko ahal zait.

Soluziorik ez da bilatuko. Galdera honek bakarrik gidatuko gaitu: zer ari da gertatzen? Eta —oraingoz— ez beste honek: zer egin? Eta lehenengo hark ere, axal samarrean bakarrik: beraz, zer ikusten da? Denok bait daki, fenomeno sozialak izebergen, izotz-mendien antzekoak direla: punta bakarrik dutela agirian. Beste izkutuan dago. Eta hemen izkutukoak izkutuan utziko dira.

HAZALDI BERRIA

Gure gaurko egoeraren esplikazioa, gure atzoko egoeran bilatu behar da. 64/65 urte aldera, gehienbat. Urte haietan mundu berri bat agertzen da: Mirande, Aresti, Txillardegi, Otsalar, etabar. Belaunaldi literario berria zen, eta mundu berri bat zekarren. Beharbada hobeto esango litzake beste modu honetan: hazaldi hau gurasoena ez bezalako mundu berri batetan bizi zela (beritasun guziak nola-koak bait dira, noski). Mitxelenak Leturiaren egunkari ezkutuari (1957) "giro berrien seinalegarri" zeritzan. Berdin juzgaten zuen Peru Leartzakoren agerpena (1960). Lau urte geroago, 1964ean, San Martinek hitzokien agurtzen zuen Arestiren Harri eta Herri: "aize berriak dakarzi euskal poesiaren erresumara, arnasa berriak izkuntza zarrari".

Geroxeago joera politiko berriak ere agertu ziren, makina bat zapartarekin gainera.

Zaharrak zahar eta berriak berri, ez zituzten zahar denek berri ongi hartu, eta haien lana "euskera zegoelako" izan ez balitz, okerrago hartuko zituzketen. Berrioi asko "barkatzen" zitzairen, euskeraz jardutearren. Baina, funtsean, ez hazaldi berri honen mentalidadea, ez problematika, ez estiloa, ez jasak, eta ezta euskera bera ere ("mordoiola"), gustatzen zitzaizkien, makina bat nekerekin gerra ondorenean superbizi ziren lehenagokoei. Sasiko umeak ziren berriok, nolabait esateko. Hazaldi berri hau, euskeraz baino askoz gehiago erderaz irakurritakoa zen. Ezagutu, berriok doi-doi ezagutzen zuten gure tradizioz batere. Eta ezagutzen zutena ere baino gutiago onartzen zuten, onartu.

Gerra aurretik zetozenak, gerra aurrearekin identifikaturik sentitzen ziren. Gerokoei identifikazio hori falta zitzairen, edo ez zuten berezkoa behintzat (eta badirudi, gerora ere batzuek ez dutela lortu, eta gerra aurea eta gerra "beste batzuen" kontu antzean juzgaten dituztela). Gerra egin zutenek, olatu faxistaren azpian ere, lehenagoko indarrari eusten ahalegiten zuten. Erresistentziari lotu zitzaizkien, hitz honen esanahi hertsienean. Ez gintezela ito behintzat! Beste gisa eta modu batzukin agertu bazen ere, berebiziko atsedena izan behar zuen belaunaldi sofitu eta merezitu honentzat, hazaldi berria burua jasotzen ikustek: bazetozen ondorengoak. Erreleboia.

Geroxeago, Europa guziko moduan, hazaldi berriari "uhin berria" edo olatu berria esaten zitzaion. Atzera ahaztu den izendapen bat.

"Uhin berriari" ez zitzaion kritika eta eraso gogorrik faltatu. Horra Txillardegi eta Aresti, lekuko. Batez ere Orixe haundiak kopla gutirekin esaten zituen esatekoak. Ta Orixe bazen norbait. Baina sekretoan, zaharretako askok sinpatia eta begiramendu haundiarekin ikusten zituen gazteok. Nolanahi ere, gerra ondorenean bildur izugarria zegoen, gureak egin zuela. Ta faxismoaren eskoletatik pasatako gazteak hain gartsuki euskaltzaleak, zaharren itxaropenak berak superatzen zituen, apika.

DIFERENTZIETATIK KON- TRADIZIOETARA

Bolada hori azaltzen ezin orain luzatuko naiz. Baina inportante litzake hau: hazaldien arteko diferentziei orduan ez zitzaizela, zedukaten inportantzia, eman. Diferentziaok desarrolloarekin berez berdinduko zirela, pentsatzen zen agian. Horiek gazteen gaztekeriak zirela, eta gazte izatea, denborarekin berez sendatzen den gaitza dela.

Haatik ere, belaunaldi berria ez da tradizioz itzuli, ez da tradizioan asimilatu. Eta diferentziak, tipiagotu ordez, larriagotu egin dira.

Beharbada orduko zaharrak beren teman setatuegirik zeuden, eta ez zitoten denboraren berritasunari antzeman. Bidegabeki erasota, zapalduta eta persegituta, oharkabean gerra aurea idealizatu zuten, eta gazteengandik horixe bera itxaro zuten. Beren atzean jarriko zirela, komando diziplinatu baten moduan segituko zela. Zaharrei lehenagoko egun hobeen oroitzenak indar ematen zien. Gazteek ez zituzten egun haiek ezagutzen.

Beharbada gazteak beren buruetan sinestuegirik zeuden. Mundua deskubritu duten ameslari amorrotuak izango ziren. Ezagutzen ez zituzten gauzak kondenatuko edo bedekinkatuko zituzten. Dena den, hazaldien arteko mediazioa, komunikazio bizia, faltatu zen. Eta oraingo problemarik eta premiarik haundienetako bat, oraindik ere, orduan egin ez zen hori lehenbailehen egitea, iruditzen zait. Gainera, edozein hazaldik bezalaxe, hark ere gurasoena "supratzeko" asmoa zuen, noski. Ta apenas edukiko zuten astirik, "zaharrei" entzuten egoteko.

Zentzugabekeria litzake, orduko errudunen bila hastea. Seguru asko, kondizio haietan gertatu zen bezalaxe gertatu, beste erremediorik ez zegoen. Nolanahi ere, zaharrei eusten eta defendatzen ahalegin beharrik, gazteak konkistatu nahiagatik, tradizio faltagatik eta gertetasunagatik, eta bien arteko mediazio faltagatik, talde bien arteko diferentziei ez zitzairen behar haina begiratu.

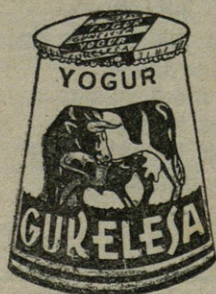
Hazaldi berriak ez zuen zaharra berriatatu: izerdi berria ez zen adar zaharretara ailegatzen. Eta hazaldi zaharrak ez zion berriari tradizioa pasatzen. Etendura bat sortu zen, horrela. Beraz, zaharrei mundu berria geroz eta arrotzago bihurtzen zitzairen; berriek geroz eta gutiago

esaten zien zaharren munduak. Sustraiak tradizioan nahitaezkoak bait dira, berriok tradizioari atxiki zitzaizkionean, ez zitoten gurasoen tradizioari heldu, aspaldiko mendeetara itzuli ziren batez ere: "klasikoetara". Baina kultura, errealdade sozial-politiko orokorrarekin hestu-hestu batekin bait dago, gurasoen tradizioen gainetik klasikoetara itzultzeaz, gure historia sozio-politiko eta kultural berrireneko problemarik, ikuspiderik, esperentziarik eta ondasunik hoberekin gaitzen uzten ziren. Gurasoen tradizioak eman behar zuena, eta klasikoek ezin eman zezaketen gabe hazi da belaunaldi berria. Jarraitasunak bakarrik eman zezakeena gabe. Guri horixe gustatu ala ez, gure gurasoen ondorengoak bait gara, eta ez aspaldiko haiekin, hauk gehiago gustatzen baizikigun ere. Klasikoengana bai, itzuli beharra zegoen. Baina baita gurasoengana ere. Etendura baten ondokoak bait gara.

Gero, piskana-piskana, noizpait itxaro zitekeenaren arras kontra, hazaldi berria dena hauziperatu eta krisian jarriz joan da: politika, literatura, moralak, kultura, Eliza, fedea, tradizioa inkarnatzen zuten pertsonak, planteamondeak eta ikuskerak. Dena. Ortografia bera ere (horribile dictu!).

Eta honez gero, lehenagoko belaunaldien arteko diferentzien lekuan, kontradizio nabarmenak eta burruka deklaratuak daduzkagu. Burruka honetan norberriak eta arrazoiak pertsonalizatzeak, harrokeriak eta ignorantziak, setak eta marrokeriak, zerikusi haundia edukiko dute, aldizka. Baina hori dena garbituta ere, guzi hori baztertu bagenu ere, funtsean problemak hortxe geldituko lirake. Zerbait errazago izango litzake, noski, buruhausteak konpontzea. Baina hori egitea, oraindik ez litzake, soluziorik aurkitzea. Dagoeneko ia ez.

Joxe Azurmendi

YOGUR
GURELESA
GOGOZKOENA

ETXKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'ezu
ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilili beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu eros!

JABON LAGARTO, garbiketarako jabo! bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

LIBURUAK

ITSASOA UR-BAZTER
LUZEA DA

Honela deritza Martin Ugaldek GEROn atera duen nobelari. Ederki adierazten du Carlos Bizkarrondo margolariak liburuaren azalean, mendien bizkar ondolik, «itsasoa ur-bazter luzea dela».

Liburuak, nobelaren izena darabaina, baina GEROn 22garren liburu ez du nobela honek bakarrik osatzen. Martin Ugalde beraren beste hiru ipui ere badakazki: LOHIEZKO BIDE ZAHARRA, IJITOAK, JESUS HAURRA JAIO DA.

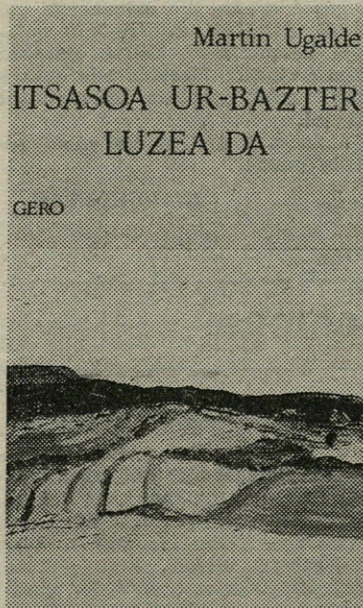
Dionisio Amundarainek euskertua eta herrikoitasunean anaia sentitzen duen Iñaki Zabala Sarriari eskainia dauka Martinek bere liburu hau.

Ezaguna da gure artean Martin Ugalde. Elkarriketa argi asko azaldu zuen Z. ARGIA Venezuelaetik etorri berri hartan. Baina gure artean ez ezik ezaguna da Venezuelatik eta Hegoamerika osoan, Alemanian, Britaina Handian eta Frantzian.

Eguneroko baten zuzendari izana da Venezuelatik. Kazetalaritzan ez ezik, ordea, ipuingintzan eta nobelagintzan ere artetsu eta argia da.

Maixu den batek eginak dira, beraz, ITSASOA UR-BAZTER LUZEA DA deituriko liburuan datozen nobela eta ipuinak.

Gerraren ekaitzak, Hegoamerikako ibiliak eta Euskal Herriagarako maitasunak hornitutako gizonak burututako liburuak dugu oraingo hau. Behin baino gehiagotan entzuna

dugu, lanetik leher eginik etxera heltzean irakurtzeko moduko libururik falta zaigula. Hona bat aukerakoa zenbait ordu-pasa atsegin eta probetxugarri egin ahal izateko.

Ez dugu uste irakurleari damutuko zaionik liburu hau eskuratzeko.

MARTIN UGALDE —ITSASOA UR-BAZTER LUZEA DA— GERO.

Irastortza

EGUNEROKO OGIA

MARTXOAK, 12

Lasaia. Lasaia izan nahi nuke nere iritzi eta lanetan. Bainan sartorra, ezten zorrotza.

Behin gure herrian etika bat falta zela pentsatzen nuen. Egun berriz, herrian etika hori aurkitzen ez badugu kitoan garela. Mila era daude ongi jokatzekoak bainan bat bakarra gaizki jokatzeko: Guziak bezala jokatzeko. Bizitza, odol bakoitza, orijinala da. Eta hor konpon bakoitza bere anka planoekin!

Zail da oso moral hori, edo etika hori zein den esatea. Eta zailtasuna orijinaltasunean datza. Behin kristal bat erori zen gure eskuetatik eta mila pusketetan sakabanatu zitzaigun. Nork osatu kristal-puska horiek zati orijinala? Pikotara joan zitzaigun egia eta nork elkartu eta josi orain egiapuskak? Berritasuna erorbide da zenbaitetan. Beno, berritasun guzia da erorbide, orijinaltasunik ez duenean. Zenbat jende gure herrian berri den guzia eredutzat hartzen duena!

Dena den, lehena erabat puskatu eta egoera, gertakizun eta komun berriak eskeintzen dituztenak ez dakite ezer herriaz. Ez dute bere herririk maite. Zein zaila goa den herriaren giarrak aztertu ondoren eginikako aurrerabida! Alegia, bizitza ez dela autopista bat.

MARTXOAK, 13

“Anaitasuna” aldizkarian irakurri dut: Haranburu-Altunren nobela berehala iragartzen omen

MOTZAILA

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTIA

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkita: 41 20 65

DONOSTIA

BERTSOLARI GAZTEEK

Otamendi, Ayakoa,
Txapeldun Gabirian

Martxoaren amarrean, Gabiriako Osinalde Gizartearen, bertsolari gazteen artean, Txapelketa bat jokatu zan.

Txapelketa onen elburua auxe zan: Bertsolari gazteak bideak irekitzen lagundu, bertsolari bezela, aurrrera jo dezaten. Benetan asmo egokia eta txalogarria Osinaldekoek egin zutena. Nere ustez, Gizarte geiagok ere gauza berdiña egin behar lukete. Oso ongarri litzake.

Sei bertsolariri dei egin zitzaien. Auek ziran: Zeberio, Itxasondotarra; Mujika, Legorreta-koa; Begiristain, Ataun-darra; Otamendi, Ayakoa; Lau auek gipuzkoarrak. Gure probintziak kanpokoak beste bi auek: Argiñarena, Errazkin-goa (nafarra) eta Arellio, Abadianokoa (bizkaitarra).

Gai emaillea, Migel Agirre, Gabiriakoa. Epailleak: Luzio Gabiria, Gabiriako semea gaur egun Zumarragan bizi dana eta Jesus Azurmendi, Idiazabalgoa.

Milla eratarata probatu zituzten sei gazte auek. Ara: Ofiziotara; gaia emanda; puntutara; bertsorearen azken bi lerroak emanda zortziko nagusian bertsoa osa zezaten; baita, bertsorearen lau puntuak emanda, zortziko txikian, bertsoa osatzeko ere. Kaska ezurako min ederra izango zuten sei bertsolariek lanok guztiok moldatzen! Beste era batean ere, probatu zituzten. Selai gai berdiñean, bakarka abestuz, besteak «kartzelan» zeudela.

Nere iritziz, bai gaiak, nola gai emaillea, ala bertsolariak eta zer esanik ez maaikoak, guztiz egokiak ziran. Jaso nere txalorik sutsuenak.

Leenbizikoarentzat bakarrik zegoen saria. Oso egoki pentsatua. Era ortan eginda zearo moztzen baita bertsolarien artean sor liteken kikinakoa. Ni i baiño

gelago nauk eta i ni baiño gutxiago aiz eta abar. Sekula santan ez degu ez da baldari indar emaille izan bear.

Saioa bukatu zanean, maaikoek bildurik erabaki au artuzut en: Zeberio eta Otamendi puntuazio berdiñean zeudela eta desempatea jokatu bear zutela gai berdiñean alkarren bertsoak entzun gabe. Au da: Bat bertsoa kantatzen ari zan bitartean, bestea «kartzelan» sartu zuten.

Beren lana bukatzean, erabakia au izan zan: Otamendi Txapeldun.

Sariak era ontan banatu ziran:

Otamendi, Osinalde Gizartearen kopa.

Zeberiori, Osinalde Gizartearen plaka edo esku-erakutsi bat bertsorik onena bota zuelako.

Begiristaini, jai aldiko bertsolaririk gazteena zalako, Gipuzkoako Aurrezki Kutxaren kopa.

Beste gauza bat Gabirian asko gustatu zitzaiguna auxen izan zan. Leenbizi Osinalde Gizartearen lagun arteko afaria egin eta gero bertso txapelketa jokatu. Askotan ikusi degun gauza da plazan baiño bazkalondo edo afalondoan bertsoak milla aldiz obeak abesten dirala. Zergatik? Oso erraza da erantzuten. Lagun artean daudelako. Ta ez bestegaitik. Naiz —mingain gaiztoak asko daude— beste «orrek» mingaiñak pizten dituala esaten dutenak egon. Era ontan itzegen dutenei beren itzak egundo ontzat ez ar.

Zorionak guztioi. Batez ere Osinaldetarrei eta Eusebio Igartabal Gabiriako bertsolari jatorrari bera ere, dudarik ez izan, jai eratzaileen buru izango zan da. Aurrera, mutillak!

IBAI-ERTZ

ERAMAN - EKARRIRAKO

AGENCIA

Transportes A L E

EUSKAL IRATSAIOAK

ERRI GUZTIARAKO

Urrutizkita: 421000 - 427700

Iparragirre, 8 - DONOSTIA

bazkari onaren zantpagarria
eta txarraren estalgarria

LA CASA
DEL CAFE

Juan Iriondo

San Marzial, 19 - Urrut. 413801
Donostia

MAI-ONA

SAGARDOA

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

Getaria, 10-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

mutriku

BATZAR NAGUSIA

Illaren 2an izan zen GOIZEKO IZARRA ELKARTEAREN urteroko Batzar Nagusia. Bertan argi eta garbi azaldu zituzten urtean zear izan diren gora-beera guztiak. Gure ikastolaren arazoak ziren, garrantzi handiarekin erabili zirenak, bai antolaketa eta baita ekonomi aldetik ere. Ondoren liburu-agiriak irakurri, diru-kontuak aztertu, gazte salileko lanak agertu eta abar.

Baita antzezleri, margolari, dantzari eta batez ere txistulariei buruz, erabaki sakonak artu ere. Ondoren elkarriketa luzeak, baina atseginak.

Anaitasun beroan egin ere, bataren eta bestearen iritzia agertuaz. Azkenek leendakari eta batzorde berria aukeratzea, baina beranduegi izanik, urrengoko asterako utzi zen batzorde berria osatzea. Beraz batzorde berria nortzuk osatzen duten urrengoko astean aditzera emango dugu.

INAUTERIAK

Igaro ziren Inauteriak, urrango arte esanaz. Baita Auster-eguna ere, «autsa zera ta auts biurtuko zera» adieraziaz. Onekin batera Eleiz Liturji garai berri baten sartu gera. Garizuma. Otoitz, gogoeta, barkamen, penitentzi garaia.

Igaro ziren Inauteriak bapo jan eta edanaz, auts eta utsa den gorputzari atsegin denak emanaz. Zine, soñu ta naibeste jolas, «dantza lekutara» gabaz, oitura txarrak ontzat arturik aazturik oitura onaz, goizalde arte ustelkerian Vjiva la juerga...! esanaz.

ANDONEGI

sunbilla

EUSKAL JAIALDIA

Otsailaren 18an izindu zan Sunbilla euskal jaialdi bat, elizarentzako dirua biltzeko.

Arratsaldeko zazpitan asi zan jaialdia. Leenbizi, Mattin eta Agirre bertsolariak asi ziran, bertso saio eder bat egiaz. Gero, Intxitxu taldeak antzeztu zuen «ARALAR» izeneko obra. Jende asko joan zan eta oso pozik irten ziran.

Bai bertsolariekin eta bai antzerkiarekin jendea gozatu zan eta dirua ere poliki atera zala entzun dugu. Beti ere, hori gehiago izango da elizako obrak ordaintzeko.

A.

bergara

FERNANDO AZKARGORTA
HIL DA

Tximista bezala pasa zen herriaren alde batetik bestera Fernando eriotz berria. Gaixorik zeblen aspalditxoan, baina ez genuen uste hain azkar eta hain gazterik hilko zitzaigunik. Margolaritzan maila eta ikasle, aita eta seme izan diren Bergarako bi margolariak hil dira gazterik: Simon Arrieta eta Fernando Azkargorta.

Maitea zen bere jaioterrian Fernando. Gizon ona, atsegina lagunartekoa, alai eta ameslari genuen. Martxoaren 16an, Santa Marinako elizan, arratsaldeko zazpitan egin zitzaion elizkizunean garbi ikusi zen jendeak maite zuela.

Baina ez du Bergarak bakarrik negar egin Fernando eriotzean, Gipuzkoa osoak eta margolarien munduak ere negar egin du.

Gizon bezala ez ezik margolaritzan ere oso ona bait zen Fernando. Ikusi berria dugu beronen esku artetsua oraindik orain Donostiako pintura-agerketan. Are sona handiagoa hartu du berriro Bilbaon «Galeria Windsor» en. Gorazarre

haundiak egin zitkion bere lanari hortan diharduen jendeak.

Gure izadiak, gure lurraz, gure lurkeraz eta gure herriaz maite-mindurik zegoen. Inork baino hobeto agertzen zekien gure lurraren urdin-orlegiak. Esku finezko ukituz borobiltzen zituen bere lanak.

Gaurko margolaritzaren joeraz kezkatutik bizi zen. Ez zuen atzean gelditu nahi. Aurrera begiratzen zuen. Baina ez zen berrikeria batean ere jausten. Batez ere bere burua aurkitu nahi izaten zuen bere margo-lanetan.

Har beza Fernando bere lagun baten azken agurra eta beza atsedean pakean.

OXIRONDO

pasai donibane

KEZKAK

Azkeneko bolara hontan kezka eta ezinegon franko dugu herriko zenbait familiatan, izan ere, herrian ditugun bi lantegi indartsuenak larri dabilta.

1) PYSBE-n, kaleratuak eta erretiratuak izango direla adierazi diete nagusiak, zenbait langilei. Eskutitzez edo kartaz ez bada, hitzez esan diete despedituak izango direla. Lantegiako ekonomia makaldua dagoelako, jauntxoek diote-nez. Bakailo arrantzarako zituzten bapore guztiak, saldu egin dituzte zorrak nolabait ordaintzeko.

«Gastos generales» delakoak arintzeko, kaleratuak eta erretiratuak izango omen dira langileok. Betiko lelo tristea!

Non arkitu behar ote dute lana 40 urtetik gorako langileek? Oso nekez noski arkitzekotan ere! Beste aldetik lantegi honetako langile asko, fabrikako etxeetan bizi dira maizter; izan ere amo ederrak izan dira etxe hauek!

Soldata txikia zelako, sartzen ziren langileak lantegiko etxe hoietan, sekulan ez irtetzeko. «Sekulan» diogu, soldata txikiak izan bai dituzte (eta dute noski) etxe baten jabe egin zitezten; eta jakina betiko jirabiran: lantegiko etxean sartzen ziren, jorrala txikia zelako eta etxe bat ezin eros zezakete soldata exkaxa zelako. Etxe hauek, langileei laguntzeko (?) eraiki omen zituzten. Ez ote zen izango sare botatzeko eta esku-lana seguruago eukitzeko!

Dena dela, horra hor PYSBE-ko langileen egoera guztiz larria. Nola konponduko ote zaigu hau?

2) ASTILLEROS LUZURIAGA-ko langileek huelgan edo greban jarraitzen dute. Hilabete t'erdi daramate beraz. Batzuek sartzeko eskutiza edo karta jaso omen dute; baina, denak hartzen ez dituzten bitartean, ez omen dira laneratu.

ANTZERKIA

Ikastolako batzorde edo direktibak antolatutik, datorren larunbatean (Martxoak 31) arratsaldeko 9etan, eta Parrokiako Zinemari, Donostiako XARIBARI taldeak, «BATZAR NAGUSIA» deitzen den antzerkia edo teatroa agertuko du, baimen ofizialak lortuz gero jakina.

Hemen, bilduko den dirua, ikastolak dituen zorrak arintzeko, zuzendua izango da.

XARIBARI talde hau, hilabete gutxi barru, Donostiako Egia hauzoan, sortutakoa dugu. Antzezleri batzuk euskaldun berriak edo euskara ikasten ari direnak ditugu. Honek merezimendu behiago ematen dio talde jator horri.

Herri inguruetako antzerkizaleok! Ea betetzen dugun herriko zinema lepezurreraino!!

NARANJO DE BULNES

Horrela behar du izan mendizaleak: Zarata edo propagandarik gabekoa. Aski dugu Tudela-rena!

Hantxe joan zitzaigun Martxoaren 11an, gure herrikide Felipe Uriarte haurtzaroko adiskide Tina. Eta ez zen gero txantxetan ibili!

«Naranjo de Bulnes» delako sortaldeko horma igo zuen, Angel Landa lagun zuelarik, gailurrean lo egin, jexki eta... etxera.

«Tximist» taldeko bat dugu Felipe. Talde hau, datorren urtean, Everest mendi gailurrera igotzeko asmoz preparatzen ari zaigu.

Har beza Felipe adiskideak gure zorian berroena!

ZUREKIN GAUDE Z. ARGIA

Gure asteroko honek 25.000 peztako multa edo zigorra jaso duela, adierazi digu aurreko ale batean zuzendaritzak.

Z. ARGIA diruz gainezka ez dabil eta ozta-ozta aurrera dioa-kigula harpideei (suskritoreei) eta laguntzaileei eskerrak, agerian dagoen gauza da.

Orain berriz, zigor honek kalte dextente egingo dio zalantzarik gabeko Z. ARGIAk, zigorra hau nolabait konpontzeko, hauxe eskatzen digu irakurle: Harpide edo suskritore berriak egin edo diru-laguntza eskeini.

Aurrera Z. ARGIA etsi gabe!, zurekin gaudela!

INALURRETAK

lemona

MADAGASKAR'etik LEMOA'ra

1. Euskaldunak, sarritan, mundu zabalerara doaz, bai Ameriketara, bai Australiarara, bai nañora. Madagaskar'era be joan dira gure erritarrak. Ni be ara joan nintzan 1948'garren urtean. Argi esateko, mixiolari izan naz urrineko ugarte orretan, ze an Madagaskar'en gagoz Irukoiztarrek 1926'garren urtetik ona. Baña beste euskaldun batzuk be euki doaz lagun. Ez ori bakarrik; euskal jai bat be euki gindun, bai ipar aldekoak, bai ego aldeko euskaldunak. Ipar aldeko gizon argi bat izan zan Tananarive'n dagoan aeropuerto'ren zuzendari, eta euskal-oroigarri bat egin gura izan eban. Ori dala-ta frontoi eder bat egin eban. Inaugurazio egunerako zuzendu ebazan txistulari bi, baita bialdu andik 240 km.ra egazkin berezi bat eurak ekarteko Tananarive'ra. Eta olan euki gindun euskal jai eder bat Madagaskar'en.

2. Madagaskar ain urrin egon arren (13.000 km.), alegindu naz euskara ez aztuteko. Sarritan irakurri izan doaz euskal liburuak: «Euskal Idazleen Lorategia», «Gure Meza Deuna», «Goi-Argi», «Itun Zar eta Berria», «Ipuiñak», eta abar. Baita gure asteroko ederra dan Zeruko Argia. Neure ama ta senide guztiei beti euskeraz idazten izan doaz neure eskutitzak, baita eureri eskatu be eurenak beti olan egiteko. Uste dot olangoak izan bear dogula euskaldun guztiak, gure izkuntza eder au gero ta biziago egon daiten.

Gauza bat ondo argi ikusi dot atzerrian, nañon: ZENBAT ETA URRINAGO JOAN MUNDU ZABALEAN, MAITEAGO TA ESTIMEDUAGO IKUSTEN DA GURE IZKUNTZA EDERRA, baita euskaldunak eurak be. Ori guk guztiok sarritan gogoratu bear genuke, eta emon euskerari bere etxean kanpoan daukon abegi ta maitasuna.

Olabarri'tar Markos Aita Madakko-ko lurretan.

3. Esango dauztezue: Euskalerria etorri zarenean, zelan ikusi dozu gure erri au? Egia esan bear badot, gauza txalogarriak ikusi doaz. Lemoa'ko eleizan euskereak indartsu ta gogor dabil. Domeka baten meza nagusia esan dot, meza abestua, dana euskeraz: abeslariak koruan, erria bean, apaiza altaran, danok ao betean Jaungoikoa goستن gure izkuntza ederraz Ogei ta bost urte Madagaskar'en egon, eta gero olango meza baten parte artu, nire biotz euskaldun onerako gauza andia izan da, pozgarria. Pozez pozez ia negar egin dot...

Eta zer esan ikastolen ganera? Lemoa'n bertan ikusi dot ikastola bat, eta bertara poliki doaz neska-mutilok. Neure lagun batek esan daustan lez, gero ta ugariago doaz Euskalerrian zear ikastolak. Eder to dago ori. Ortze dago gure euskeraren etorkizuna. Aurrera, beti aurrera! Guraso guztiei auxe esan gura nauskio: bialdu ikastolara zuen seme-alabak, eta etxean beti euskeraz itzezin.

Etxean euskeraz itzegiteko diñot, baña obeto esango nuke KALEAN ITZEGITEKO. Ze, egia esateko, euskera gitxi entzuten dot kalean Madagaskar'etik natorren onek. Gauza ona litzake nañon Euskalerrian parra parra euskera entzutea: orraxeraño eldu bear geunke euskaldunok.

Besterik zer? Ikusten doten lez, inoiz baño geiago argitaratzen da gaur egun: liburuak, albistak, eta abar. Ori be gauza txalogarria. Baña auxe eskatuko nauzkioe euskaldun guztiai: geitxoago irakurri bear geunke euskaldunok. Artu euskerazko liburutxo bat; artu olango albistaren bat, eta irakurri. Olantxe lan duko dogu gure izkuntza au; olantxe ezagutuko dogu obeto MUNDU ZABALEAN AIN MAITE DAN GURE EUSKERE.

Euskaldunok, aurrera! Aurrera beti!

Olabarri'tar Markos

“badator udaberria”
TRESILLOAK....oso merke

“1973rako berri berriak”

MOD.
ITALIANO

15.375 pezeta edo hilean 630

MOD.
SORRENTO

22.750 pezeta edo hilean 750

MOD.
SORAYA

29.550 pezeta edo hilean 950

EZ DAUZKA BESTE INORK

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA

MORAZA, 3 eta 14 an

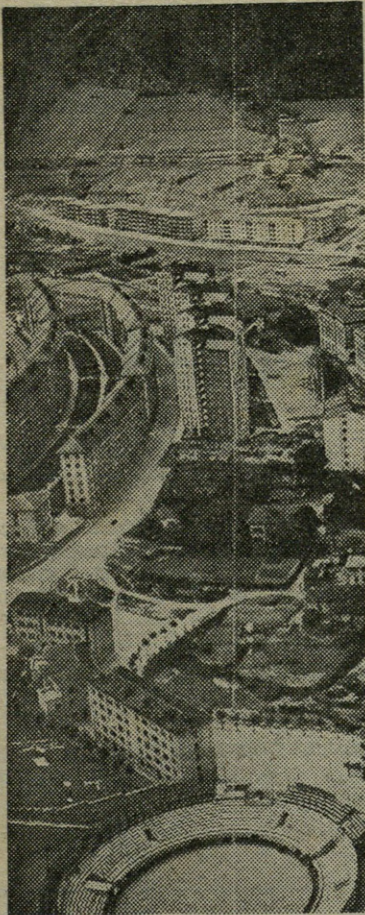
SAN MARZIAL, 12 an

DONOSTIA

IRUN

ERAMAN ETA EZARRI DEBALDE GIPUZKOAN ETA NAFARROAN

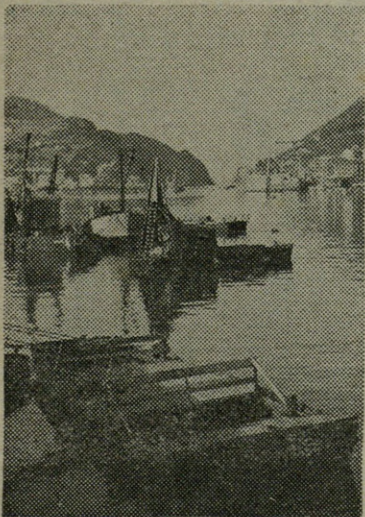
askoz ere merkeago eskura ordainduz

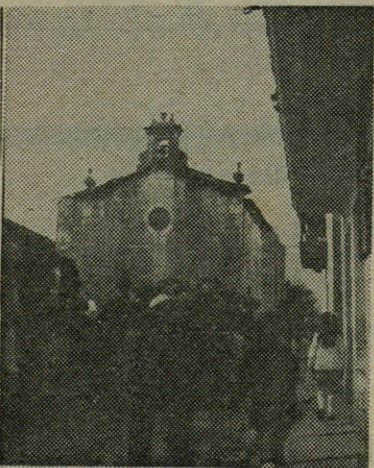
Eibar

Iruñe

Pasaia

Aizarna

berango

MUNARRIKOLANDA

Munarrikolanda mendi aundi bat ez da baiña bai Berangoko garaia. Andik zer jazoten dan errian obeto ikusiko dodala uste dot. Orra or nire izenpearen aukera.

ERRIKO GAZTE BI

Erriko gazte birl buruz zertxo bat esan bear dot. Euren izenak inaki ta Mari Asun. Orra or gazte errizale zintzo bi. Ezpatadantzarien zuzendaria inaki. Gorulariena Mari Asun. Ezpatadantzari eta gorulari onek GURE-TXOKO taldekoak dira. Saio gogorak egin ondoren, udabarrian asi eta urte betean ogeiren bat erritan Euskalerriko dantzak erakutsiegaz Berangoko izena eroaten dabe erriko neska-mutillak, inaki ta Mari Asunen arduraean. Orrezaz ganera erriaren eta euskal nortasunaren alde lan egiteko beti prest doguz.

Gure inaki, ganera, euskal abeslarien taldetxu baten zuzendaria da. ITXAROPENA bere izena. Igazko txapelketan sari politik lortu dituen taldetxu, onek elizkizunetan abestuteko bere gertu dago.

GORA GAZTEGIAI

Gazteriaren aurka dabiltzanek bai dagoz. Euren eritxiz egiten daben gazteak ule eta bizar luze erabilli da, besterik ez. Ni ez naz gazte baiña gazteriaren alde nago. Akatsik ezaz ez dagoz, ez. Adinekoak bere ez, ezta? Gazteak onbideak bere bai ditu eta batez be biotz aundi eta zabal bat. Ona emen adibide bat.

Gure erriko talde bi gazteen laguntasuna bear izan dabe. Euskaldantzariak leenengoz. Euskeraz ikasten dabiltezan umeak, bigarren. Leenengoentzat GABONETAN eta bigarrenentzat AGATE DEUNAREN bezperan etxerik-etxe abestuten, eguraldi otzak izan arren, zazpi ordu baiño geiago bakoitzean egon ziren. Otz euren gorputzetan baiña biotz sutsu eta zabaletan poza.

Nire txapela kentzen dot esateko:

Gora Berangoko gazteak! Gora gazterial

ZERUAN DAGOZ

Joan dan udan ikastolako mutil-txu bat, Rafael Iza Olarieta, zerura joan jakun. Oraintxe, egun batzuk dirala gure ikastolako beste neskatxu bat, Gema Ayo Fernandez, Aitagana joan jaku. Zergaitik, Jau-na? Gizonontzat, galdera edo itauna oni erantzun egoki bat aurkitzea gaitza da.

Atsekabeen laguntzen dautsegu sendikide guztiei. Baiña, lagun malteok, kristau gara eta «Gure Aita» otolitz egitean «...egin bedi zure naia zeruan bezela lurraen bere...» esaten dogula ez daigun aaztu.

Rafael, Gema, Aitaren ondoan gure ikastolaren laguntzaileak izan zaitez.

MUNARRIKOLANDA

elgoibar

GURE HERRIAREN ETORKIZUNA

Elgoibarko Udaletxekko zuzendariek «Plan General de Ordenación Urbana» zaion herri eraketan sartuak dira aspaldidanik.

Eginkizun honek duan garrantziaz herritar gutxi konturatu dela uste dugu. Baliteke behar dan beste informazio ez dugula izan eta bestetik honelatsukok arazoetan, dena egina eman digute ia beti, herriaren iritzia haintzat hartu gabe, lozorrorra bultza eraziaz.

Sar gaitzen baina arazo honen mamian: Udaletxeak aukeraturako tekiko taldeak bukatu zuanean Plan hau eta herri zuzendariak lehenbiziko on-iritzia eman ondoren, jarri zen leku agirian, nahi zutenak ikus eta nolakoa zen jakin zeza-

ten, reklamazio edo kritika egiteko atea irrikiaz.

Iraileko larunbat bat aukeratu genuen ikustaldi hori egiteko. Azoka plazan eta agiriak jarritako planoak ikusi eta liburuak irakurteko arratsalde gehiena bertan igaro ondoren, gure iritziz apalak eta gutxi gora behera hauek dira:

1) ESKOLAK

a) *Parbuloak*.—Sail honetan prebizio eta eraketa, itxuran dagoela uste dugu.

b) *E.G.B.*.—Gure herriko biztanle-gehitzea ikusita, alderdi honek ere nahiko eta ongi eratu eman du. Zer esanik ez, prebizio hauek, Eskola Publikak edo Estaduarenak egiteko asmotan aukeratu direla. Baina badugu hortik kanpo umeen heziketa antolatze eskubidea eta eskola pribatu eta ikastolak egiteko reserba sailak beharrezkoak zaizkigu.

d) *Eskola Profesionala*.—Azalpen iluna besterik ez du egiten planak gai hontaz. Garrantzi handia duela Eskola honek herriarentzat eta benetan arduratu behar dugula eskatzen zaigu. Beste ezer ez digu esaten. Badakigu indar berritze eta zabalaketa bat beharrekoi zaiola, baina, norik?

2) LUR-ALDE BERDE ETA PARKEAK.

Gai hontaz, oso eskas gaudela esaten digu Planak bainan ez esutze, gure herria luze eta estu danez bi alderdietan kanpo zabalak omen ditu. Ez ahal da txiste eskas bat hau? Parke txiki bat besterik ez dugu. Benetan urritasun handia ume eta nagusiak lasaitasun apur bat izateko. Behar beharrekoi zaigu ganorazko parkeak jartea.

3) DEBA IBAIA

Ubide eta ibiltoki: Ibai hontaz adierazten digutenez, udan ur gutti dijoalako eta bertara jaurtitzen diren zikinkeriak bide, kontaminazio arrisku handia izaten duela, aro edo epoka hortan. Oria ibaiaren ondoren, pozoitsuena jotzen dute.

Egoera hortatik ateratzeko ubide edo kanalizazio bat egin behar omen da, Sigma lantegitik San Pedro fabrika pasatu arte. Ur zikin guziak bertatik eramanez eta depuradore baten bitartez garbituaz. Kanal honek hiru metro zabal izango ditu eta etxen aldetik izango da eta Sigmatik Melitongora arte. Gain partea itxia izango luke eta naio leku bezala eratu litzake. Beharrezkoak ur-kanalizazio eta ibiltoki eder bat; nahiz eta hiru metroakoa estutxoa iruditzen bazaigu ere.

4) SALEROSLE EDO KOMERZIAL ALDEA.

Hontarako leku bat besterik ez dute jarri. Arriaga aldean bera. Ikusten danez, autopistaren sarreran bertan dala-ta aurrera bidea zala uste izango zuten. Ez dugu ezer iritzil horren aurka bainan, herri barruan saltoki ugari izan arren ez dunu kateoriko komertziorik eta berriak jarteko lokalik ere ez. Halaz ere uste dugu, zerbait izentatu beharra zegoela hauetaz.

5) KIROL —OSASUN ETXE— IKASKETA NAGUSI ALDEA.

Albitxuri inquiruan jarri dizkigute zerbiztu edo enikizun hoientzako lekuak, une berdez apainduta. Leku alaia benetan. Akats bat ikusten diogu. Urruti amak dagoela. Esate baterako, fuboleko kanpoa bertara aldatuaz, ez ahal da izango atzerakada handia batez ere oinezkoentzat?

6) INDUSTRIA ETA BIZITZA LEKUAK.

Garrantzi handiko puntuak badira ere, ez dala heltzen epai sakon eta zabal bat ematera. Esango duguna da, industri aldeak nahiko sail osatzen duela eta sailik handienak Salloheneta eta Arriaga baleretan eta Olaso eta Metalgo aldean direla.

Bizitzak, eniteko leku handiena San Roke aldean jarri da. Leku enokia ibilbide gehiago balitu, batez ere beheko parteakin, lasaitasun gehiagorekin joan etorriak egiteko.

7) KULTURA ETA ATSEGIN-ALAITASUN LEKUAK.

Ez dugu ikusi hortarako aukeraturako leku berezirik. Herri baten izaera eta bere biztanleena ez da bukatzen industria eta komertzio batzuk ogi-bide bezala eukita, beharrezko zaizkigu ikastetxeak, berdin ikastolarentzat behar duen mai-

lara heltzeko etxe bikain bat, legeak agintzen duen neurritan sartuko dena. Baita kultura eta alaitasun leku berezi bat ere, bai gazte eta berdin nagusientzat.

BESTE PUNTU BATZUK

Beren garrantzia izan arren, kale, saneamendu, ur-reserba eta abar, tekniku eta jakintsuentzat uzten ditugu.

Hala ere, ezin ahatz dezakegu, ikusten den herri haziketarentzat jarri diren kaleak eta igaro bideak gutti direla eta iruditzen zaigu, gero herri funtzionamendua zaildu eta txartu egingo dela.

Beharrezko zaizkigun lasaitasun eta kirol leku batzuen ekintzei, el-karte pribatuak heldu beharko lie-kete, baina, frontoi bikain bat eta parke on bat egitea Udaletxeak hartu behar du bere esku eta zenbat eta bizkorrago, hobe guzintzat.

Azkenik, herri agintariei eskatzen diegu, azken-erabakia hartu aurretik Plan honek duan garrantzia jakinik, gero zein zaila izaten dan oker hartutako bideak zuzentzea. Arretaz begira dezatela, iturri batera baino gehiagotara joan ditezela ahoklu bila eta beren iritzia kontuan eukiaz, behar diren ahaletsin egin ondoren har ditzatela erabaki horiek. Egibeharrak ahal dan ondoren betetzeak ematen duen barru-lasaitasunarekin.

S. Osoro ta Etxe-Pek

soraluze

SORALUZEKO GAZTERIA

Beste herri askok duten bezela, Centro Parroquial deitzen zaion elkarte osatzea pentsatu dugu herriko gazteok.

Asmo herrekin orain dela urtebete «Junta provisional» bat sortu zen, herriaren diren lagun taldeen ordezkariak ratuaz «Soraluzeko Gaztedia» zabal dedin baditugu behar diren baimenak, baina orain barruko regimen baten beharrea arkitzen gara ta konponketak amaituz doaz. Hori lortzeko diru askoren beharrea arkitzen ginen eta hortarako jaialdi batzuk antolatu genituen, batez ere gaudantzak, ta herriaren aldetik, bereziki gazteriaren aldetik, oso erantzun ona jaso genduen.

«Soraluzeko Gaztedia» zabaltzen denean herri zehatzagoak emango dizkizuegu.

SORALUZEKO AZKUNA EDO SOZIEDADEA

Otsailaren ogeita lauean Soraluzeko kirol bazkunkoek urteroko batzarra euki zuten, batzar horretara bazkide gutti joan zen eta lehendakaria hori dela eta ez dela oso haserre zegoen, eta gure ustez arrazoi asko zuen Laserre egoteko, izan ere bazkide askok uste dute hilerokoa ordaindu ezker denean eginda dagoela.

Esan leiteke 1972 garrenko urtearen amaiera ta urte honen hasiera gauza gehien egin dituzten urteak izan direla. Egin diren gauzen artean hauek dute garrantzi handiena:

Lehenbizi Erretore Jaunari eta «Junta Parroquialari» esker biltokia lortzea izan zen.

Abenduaren zortzian (Sortzez garbiaren egunean) Arrate-Alfa ekinaldiakin balonmanoko kanpoa inauguratu ta gelditu zen, eta gainera balonmanoko talde bat ateratzeko asmotan dira.

Urtarrilaren ogeita zazpian larunbat arratsaldean, lehenengo aldiz «ciclo cross» lehiaketa bat antolatzen zela. Antolatzaile eta jendaren aldetik arrakasta handia euki zuen eta datorren urtean herri egiteko asmotan dira. Gauza hauek lortzeko hileroko ordaintza igo egin dute ogerleko batetik bi ogerlekora.

Aurten berriz helburu hau dituzte: mendirako tresnak erostea. Udaletxearen edo Ayuntamentuaren diru laguntzaz gimnasio bat egitea, eta gero orain arte egin diren lehiaketekin aurrera jarraitzea. Asmo auek betetzeko bazkideei eta bazkide ez direnei laguntza eskatzen zaie.

SORALUZEKO GAZTE TALDETUXO BAT

getxo

Itxas-Ganeko Kultur-taldeak, bere egitarauari jarraituz, hiru txapelketa antolatu ditu. Hona hemen diranak:

Lehenengoa «I Ume Pintura Erakusketa». Maila bi izango ditu, 8 urte arterainokoak (1965ean jaioak) eta 9 urtetatik (1964ean jaioak) 13 urte arte. Erakusketa hau Martxoaren 17tik 25era Arri-luzeko arrantzaleen etxean ospatuko da Bertoko Margolarien Lehen Erakusketarekin batera.

Bigarren sariketa «I Mendi Argazki Txapelketa». Honetan ere bi maila izango dira, 16 urte arterainokoak eta hortik aurrerakoak. Txapelketa hau Getxoko Zine-Fotografialari Taldearen laguntzaz eratuturik dago.

Eta azkeneko sariketa «I Ume Erredazio Txapelketa» dogu. Honen oinarri jakingarrienak ekar-tzeari interesgarri iritzi deusogu, hona bada:

—Txapelketa honetan euskaraz nahiz erdaraz parte har daiteke.

—Lanak Apirilaren 28a baino lehen bidali beharko dira.

—Urteen arauera bi maila izango dira, 8 urte arterainokoak (1965ean jaioak) eta 13 urte arterainokoak (1960an jaioak).

Norbaitek jakin gura badau barri gehiago Itxas-Ganera idatz daik; zuzenbidea: Caridad, 3 Algorta.

Egitarau ederra, batez ere umeentzako txapelketa biak, Algortako jendetzaren bereiztasunik garrantzietako bat ume ugartasuna izanik ere, heurentzat oso egintza gitxi egiten bait da, horregatik umeen aldeko egin dadin guztia oso garrantzizkoa eta are gehiago beharrezkoa izango da. Ikastolako umeengan pentsatzen badugu prolema hau larriago jaku; ikus zer giro daben ikastolatik kanpo.

—oOo—

Aurreko kronikan esaten genduanek, Algortako ikastolak euskaraz eta euskaldun guztientzako hitzaldi saio bat antolatzeko asmoa eban. Odain atsegin ez esan daikugu ideia hori bete egin dala. Lehen hitzaldia hil honen 9an ospatu zan, gaia Euskara Batua izan genduan eta hizlaria Xabier Mendiguren.

Oraindik ikastolak iragarritako hitzaldiak honek dira:

Errioxako Euskaltasuna (E. Gerrikagoitia).

Euskal Prehistoria (X. Mendiguren).

Euskal Iparralde (E. Gerrikagoitia).

Ostiraleko (barikuero) arratsaldeko 7,30 etan Bidebarriko ikastolan.

Zoritzarrez lhen hitzaldi horretara, oso interesgarria izan arren, jende gutxi joan zan. Ha'ta guztiz, hurrengoetara jende gehiago joango dalakoan gagoz.

—oOo—

Bizkaiko Institutoetan erlijiozko klaserik gabe.

Orain dala egun batzu Bizkaiko Institutoetako erlijiozko irakasleek beren klaseei huts egitea erabaki eban, erabaki hau izpirituzko zuzendariekin batera hartu zan eta Gotzainak beretzat egin eban. Ikasleen gurasoei bidali eutseen kartan azaltzen dabenek, Bizkaian ez beste probintzietan, erlijio hezibidearen emoi guztiei «Juramento de adhesión y Acatamiento a los Principios del Movimiento Nacional y demás Leyes Fundamentales del Reino» dalakoa egiteko eskatzen jaken «Ministerio de Educación» dalakorekin kontratuak egin ahal izateko eta eskari honi bidezkoa ez zeritzateenez gero, jarri herri hartu eban.

Irakurleak Mintzo

BATASUNA

Batasuna dela eta ez dela, azken bolada honetan, bederen, asko edo gehiegi mintzatu da, behar bada, gure artean. Euskal-Herria bere buruaren jabe izatera inoiz heltzen bada, mugaz bi aldetakoak baturik izango da baina; zertan ote datza zoriareneko batasun hori? Nola gaitzeko benetan batu ez alde batetakoak ez bestetakoak elkar ezagutzen ez dugu-nean?

Dena dela, eta besterik ez bada pozez eta hanka sartzeko batera beldurrik gabe gainera, euskara batuaren edo baturakoaren azala eta mamia bera piskana-piskana egosten ari zaigula, esan dezakegu.

Euskara dugu euskaldunontzako batasun guztien (erakundeen, eta era guztietako elkarteen) oinarria. Ez ordea, batu beharrean gero eta gehiago urrutitzen ari gaituen euskara. Salba gaitzen, euskara batua behar dugu lehen bait lehen.

Euskara batu hori barreiatu eta hedatu beharko dugu, eta nola ez, batasun hori sendotzeko eta benetako batasuna izan dadin, alde aurretik, euskal gizakiok eza-gutzen joan beharko genduke.

Zer egin?

Bide egokia litzake, esate batetarako, bai alde batetako eta besteko irratiek irratiaioak elkarrik eratuko babiluzkete. Euskaltzaindiak eta dantzarien elkarteak egin duten antzean, nahiz lpar nahiz Hegoa aldetako seme-alabak babestuz. Baina nola gaudituko dute mitoz beterik dadukagun Bidasoako muqa zitala, bakoitza bere aldean baturik ez badago? Non ditugu, zertan daude oraindik euskal eliza egin behar dutenak, berri-emai-leak, industria-langileak, baserriarrak, sendagileak, eta abar, eta abarrak? Noizko hauen batasuna? Guztio, ez ahal dute batasunaren beharrik?

Batasuna gogoz eta benetan nahi badugu, ez pentsa gero, goitik behera etorriko zaigunik. Batasuna geuk, guztio, behetik gora egin behar dugun gauza da.

Nahiz eguzkiaren argitan nahiz ilargiaren arai-kaxar-pean, edo-ta ilargirik gabeko gauaren ilunpetan lanean ari diren elkarte, talde eta erakundeen benetako launtzaz eta eadintez, ez alferrikako ele eta hitz ahulez.

Beno lan herauxe ere, alferikarako hitz mordo izango delakoan leuez. Baina, faborez, jar gaitzen guztio lanean lehen bait lehen!!!

ANGERUK

AMABOST URTETATIK GORAKO neska gaztetxo bat behar da. Donostian, «residentzi» batean bizitzeko egun-erdiko lanaren truke. Beste egun erdia berak nahi duena ikasteko libre izango du. Deitu 410054-417118 urrutizkiñetara.

BOUTIQUE

Gazteen, neska - mutilen, Boutique

31 agosto, 5

Urrutizkiña: 41 18 75

— DONOSTIA —

BERMEOTIK

UME ZURTZ DAGO ARRANTZALEA

Dakigunez, Bizkai eta Kantauri kolokotik itxas bazterrera, ez dogu entzun inoiz laguntza andirik izan dabenik itxas gizonak arrantza arazoetako ezta arrain toki edo kalak zaintzeko ere. Eta gaur ere, ori ikusi eta entzuten dogu itzakaz, ekintzakaz baño geiago. Onera itxas errietako arrantza langileak, milla eskari eta ezereko opariakaz idunerarte beteta dagoz.

Gomutan dogu, gure gazte aroan, Bizkai-ko Aldundiak gura ebana egin, bere laguntzagaz, amu arrantzalearen alde; lebatz eta besigu zaleari. Eta laguntza ori aurrera eruateko, gertu egoan burdin adarrez beteriko karebaltzeko arri-mordo edo bloke andi batzuk osatu eta jaurtitzeko arrain kalatan. Onera sare-narrez edo arraistran ibiltzen ziran arrantzaleak, arrain kalatik, urrundu dagizan eta olan amu zaleak aldeztu.

Arrain edo kala jagolerik etzan ikusten inondik: eta lebatz ta besigu zaleak ez eben laguntzarik itxasoan.

Keskaz eta asarre aurkeztuten ziran itxas agintariagana euron itxas gora-berak agertzen. Geroko geratzen ziran atontze gustiak: Geroko. Eta noiz oraingo?

Gaurko egunetan ere, olakorik asko ikusten da beste mota batzuetako arrantza arazoetan. Esate baterako; Laburdiko itxas bazterraren dogun antxo buruketan. Inoren laguntza barik: ume zurtz.

Leengo zaarrari entzuten geuntzon baten baño sarriago, itxas arazoak atontzeko Madrid-eko portu-erri ori urrunegi dagoela. Eta egia. Kantauri itxaso, eta bai beste era batzuetako garrantzidun arraintza atontzeak, emendik izan bear litzakela okeki.

Aspaldiko egunotan ere, batzartuta ibilli ziran Galizia aldetik Gipuzkoarteko anaidi edo kofradietako lendakari gustiak, euron ogi bide eta itxas ibilkerak zelan eratu; aztertu; eta geiago bear diran garrantzidun gauzak eruateko bide onera. Bai zera! Bear ba-da euron artean izan leiteke zerbait egitea.

Baiño itxas barruko arrantzaleakaz, gatx egoala atontzerik egiten ez lortzen. Eta arrantzaleak esaten dabe: zer egin? Itza da ugari: lan bearrezkoak gutxi: Ori da gure betiko leloa. Zarata nazkagarri.

Bayona-tik Kastro-ra, euskotarren itxaso da. Bidasoa ibaitik ipar aldera. Adur ibaia arte, gure anaiak dira. Zelan ez aditu arek eta gu izketan?

Arrain eta kala iagolak! Ontzi oneik barriak ei-dagoz egiten. Nor iagoteko? Leendik ere ezagunak ziran onen antzeko edo izeneko bazter iagolak. Dakigunez, iagole oneik, mirari askorik ez eben inori egin. Eta orain sortzen dagozien lanchas rápidas deritxoan burdin ontziak ere, zer egingo ete dabe? Naiago neuke erreko ba-nitz, eta iagole oneik mesede ugariak arrantzale guztia egin. Ikusiko dogu. Aldia lakorik ez dago zinisteko, eta bai bakotxari bere arrazoiak emoteko ere.

Itxas langilearen bizitza amu arrain, antxo, egaluze eta beste urazaleko sare arraintzarako ere, gero eta mietzago, urriago eta latzago agertuten da.

Ontzi andi, eta barri geiegi, sortu edo egiten dira aspaldiko urteetan. Baiño arraina, beti lez, gelagorik ez dogu ikusten porturatzen. Eta gainera bere koxukerak, gero eta askoz be, urrunago izaten dira. Eta alagor ona gure dabenak etxeratu, asauetako arrain lekuetara joan bear dau, bai egaluzetan, bokartetan, eta zergaitik ez, lebatz eta bisigutan ere. Ostan-tzean zer? Bietz arria jo.

Afrika eta "Frantzi" aldeko itxaso areik, euron iaubeak daukoe; eta ganera eurena dana, ondo zainduten dakiena. Nora goaz onetara?

Gure itxas agintariak, isillik dagoziela, Frantzia aldeko arrantza agintariak, kezka eta zurbil dabilta, itxasoetara mendi-errekata-tik duazen urnastau eta edentsuagaitik. Bai ta-be, Bizkaiko kolkoan, holandar eta belgika-tarrak, itxasora jaurti ebazan atomo ondakinagaitik ere. Ontzat artzeko gauza garrantzitsuak benetan arraintzaleantzeko. Eta gure itxas agintariak zer? Españar jakitun batek, izparringi bidez, ez eutsan ardura andirik emoten atomo ondakin oneri. Biar ba-da, frantziatarak jakintza gitxiagokoak izango ziran, eta españarra, jakitunegia ur-nastuetako gauzetan. Neretzako bietatik bat, ez da egizalea. Bentzat orainarteko arraintza ugaririk, ez da koxuten ez ondoan ez azalean. Zergaitik?

Bayona-tik Kastro-rarte, errekarik asko dagoz gure lurraldean. Eta erreka onetatik, ur-gardenalez, ur-ustelik asko doaz kantauri itxasora. Ez ete dau ur onek kalterik egiten?

Gizasemea, bere osasun eta bizitzaren billa, edonora dua. Arrainak ez ete dau egiten beste orren beste?

Arrainak beti izan ditu arerio andiak: eta gaurko egunetan ere, ikusten gagoz, zelan geitu diran beste arerio batzuk bere aurrean eta atzean.

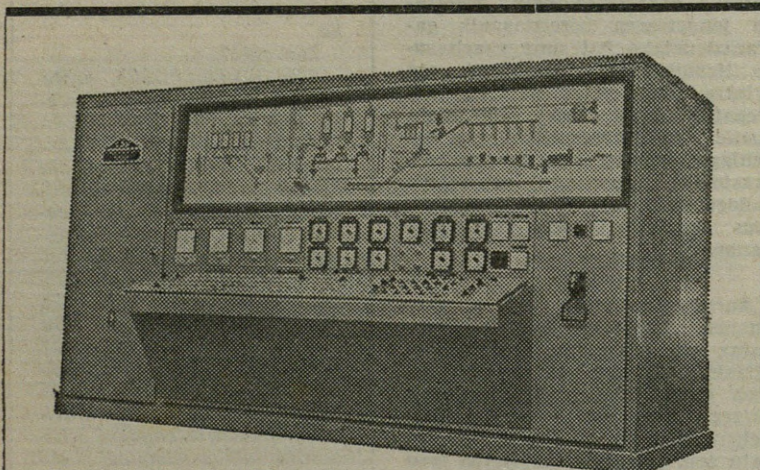
Lebatz: bisigua: antxo: egaluze ta laburra... arrain gozoak jateko baiño oso gatzak koxu ta porturatuteko.

Itxas lanaren bizitza eta irabazitza, geroago eta latzago agertzen da. Ume zurtz dago arrantzalea. Noiz arte?

JULEN URKIDI

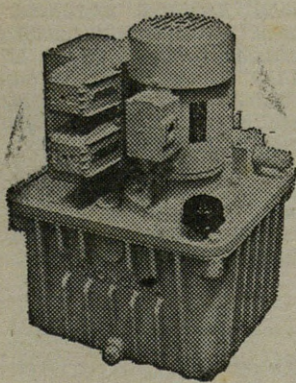
Itxas gizonak laguntza andirik izan dabenik ez dogu inoiz entzun...

TXIMIST-INDAR SAILLA
Departamento ELECTRICIDAD

LANERAKO, BANAKETARAKO TA AGINTZEKO TRESNAGITZA

Aparatos de maniobra, distribución y control

OLIO-INDAR SAILLA
Departamento
HIDRAULICO

GARBE-LAHMEYER
WUPPERTAL-ALEMANIA'ko
Etxearen banaketa ta
teknika laguntza

Banaketa ta Teknika laguntza:
REX-ROTH GMBH Alemania
RUHRITAI Sp A Olio-indarra. Italia
TUROLIA Sp A. Italia

Goimendi - Automatismo

AUTOMATISMO

Lantegi ta landolak:
Jolasoklota (Herrera)
SAN SEBASTIAN
Urrut. 353840 (7 ari) ta 351860
Telex. 36173 GOIME E
Erakusketa eta denda:
Iparraguirre, 15-SAN SEBASTIAN
Urrut. 428082 ta 428625
Ordezkaritza:
Eulio Sardan, 18. Urrut. 220335-36
VITORIA

zure etxea
USURBILEN

sarrera
50.000 pezetan

ordainketarako
erreztasun osoz

- ATXEGA-ALDE
- Gipuzkoan urigintza egokienean
- Lareun etxe bizitza berriak
- Orain duzu etxe bizitza egokiarena aukeratzeko garaia.
- Bai astelen eta ostiraletan arratsaldeko 4-6,30 an, Etxebeste Kalean, 5-2.º
- Ikus maketak aureski kutxa probintzialaren etxean Donostiako ofizinetan ere edozein egunetan bear duzun argitasun edo informaziorik jaso zenezake.

CSC CONSTRUCTORA SOCIAL GUIPUZCOANA
AUZO-EGINTZA

Prim Kalean, 14-2 garrenean
Urrutizkiña 426906-429942
DONOSTIA

C. A. P. n.º 106 527/3

ESTABLECIMIENTOS FERRETERIA
ayestaran
DONOSTIA
BURNI-SALGAIK
Urbista, 25

ELECTRODOMESTICOS
ETXERAKO ELEKTRO-
TRESNAK
Urbista, 27 - Isabel II, 2

RAILITE
LEGEZKO
ZABALTXAILEA
Aldasenea, 4

Urrutiakirik:
44300 ta 426787

ELIZAREN BERRI

"TRADUTTORE TRADITORE": KASU NABARMEN BAT

Aurtengo Garizumarako, dei bat zuzendu digute gipuzkoar kristauoi Donostiako bi gotzaiek. Eus-kara-erderatan zuzendu ere. Eta ugari zabalduaz jenderen artean. Ez diot ekingo hemen txosten horren mamia emateari beraz. Baina, haxe agertu nahi nuke: dei hori eskuratu orduko, legekoa zenez, euskarazkoari heldu diodala, baina zoritxarrez erderazkoara jo beharrean gertatu naizela: hain adieraz-pen bitxiak iruditzen zitzaizkidan euskaraz emanak! Eta erderazkoarekin gonbaratzean apurtxo bat la-saitu naiz. Baina, nere galdera hau da: nolaz eman daiteke argitara halako itzulpen narratxik (izan ere, zoritxarrez euskarazko testoa itzulpena izaki), batez ere aldamenen jatorrizkoa ematen delarik?

Baina, ene baieztapen hori googrtxotzat irakurleak eman ez dezan, hona non finkatzen duan nere iritzia. Testoa hain hedatua delarik, jo bezá hartara irakurleak. Hemen aipatzen ditudan orrial-deak eta parrafoak, aipaturiko "Garizuma. Gotzaien deia 1973" txostenekoak dira. Euskarazkoa eta gaztelarria ezker-eskui emanak dira; horrez gero, bi orrialde ematen ditut bakoitzarentzat.

1-2 or. 3. par. "Orregatik, bere bizitza txukundu eta bere sinismenana sakondu nai duanak..."

"Como en otras ocasiones, el hombre que quiere personalizar su propia vida y el cristiano que quiere ahondar su fe..."

Ez dut uste "txukundu" eta "personalizar" gauza bera direnik, urrundik ere. Are gutxiago onar daiteke itzulpen hori, "Dei" guztia gizakia norberago izateaz mintzo delarik. Dena den, "nork bere bizitza pertsonalizatu" edo "nork bere bizitzan nor bezala jokatu", "txukundu" baino esanahi aberatsago-tat eta betegarriagotzat jotzen ditut.

1-2 or., 5 par. "Geren buruarentzako askatasunik zundiena iritxi, egia obeto ezagutu-ta, geren bi-otien jabeago izan gaitezen".

"...un tiempo en el que podemos hacernos más libres, porque hemos sabido encontrarnos con nos-otros mismos para vivir más en la verdad".

Baldintza eta baldintzapetua aldatu egin dira, bata bestearen orde emanaz. Erderazkoan honela: geure burua askeago egin ahal badugu, geure burua aurkitzen jakin dugulako da. Euskarazkoan alde-rantziz: askatasuna iritsiaz egingen gara geure buruaren jabeago.

3-4 or., 2 par. "Individual y comunitaria" bi-kotea ez da euskaraz ematen. Gauza bera gertatu da 2. orrian ere (5.par.). Pentsamenduen aldetik, horrek bere joan-etorria baduela edonork daki; eta "Dei" honetan azpimarratzen den alderdia da. Halere 3-4 orrietako 3. parrafoan, "oración personal y comunitaria" euskaraz ere ematen da: "bakarka eta saillean otoitz eginaz"; hor ere, ordea, esanen nuke, saillean orde elkartean hobetoago izanen litzakeela. Sail hitzak elkartek bezalako egiturarik ez du, bada, adierazten.

3-4 or. 4 par. "Reconstruir la propia existencia, en la totalidad de sus relaciones individuales y co-munitarias..."

"Ortaz, auxe izango litzake gure eginkizunik be-harrena: Geren buruak eta lagun-urkoarekiko artu-emanak txukundu".

Berriro ere "txukundu" "reconstruir" euskaratzeko.

3-4 or. 5 par. Euskarazkoan, baieztapena ez da arrazointzen. Eta gaur egun (noiz ez?) arrazoin-tze horrek bere garrantzia baduela nork uka?

5-6 or. Titulua: "Nuestras incoherencias y con-tradiciones".

"Gure erruak eta utsuneak".

Inondik ere, erderazko konzeptu horiek "mordoirozaleek" egingen luketen bezala ez dira eman nahi euskaraz; baina, hori mamiaren bizkar egiten da. Horra aurrerapena!

5-6 or. 6 par. "Escuchar la voz del hombre..."

"Bai! Gizarteko negarrak entzun ditzagun..."

"La voz del hombre" "negarra" baino gehixeago ere badelakoan dago.

7-8 or. 3 par. Euskarazkoari erderazkoaren giharra arras falta zaio.

"Ezin leike gizon izan, gizon bezala jokatu gabe".

7-8 or. 4 par. "No se puede pretender hacer vida humana sin un proyecto para esa vida".

Euskarazkoari, tautologia edo, derizat. Dena den, erderazkoa ez du euskaratzen.

7-8 or. 6 par. Berriro ere, parrafo honek (erderazkoak) ezartzen duen bikoiztasuna (politiko-so-zial harremanetan pertsonari ezagutzen zaion garrantzia eta nork bere kontzientziari ezagutu behar iokeena) ez da agertzen euskarazkoan. Halere, badirudi, gotzaien txosten honek, nork bere kontzientzia jokuan ipintzearen premia azpimarratu nahi izan duela.

9-10 or. 4 par. "No podemos ignorar que son muy fuertes los condicionamientos ambientales y socia-les..."

"...egia da baita gizarte-giro usteletan bizi gerala ere".

Euskarazkoan, erderazkoan ez bezalako ikuspegi pesimista ageri da. Ez du, bederen, erderazko kon-zeptua euskaratzen.

9-10 or. 5 par. Erderazkoak, gaurko pertsonaren baitan balizko printzipio bezala ematen duena, gertaera soilizat ematen du euskarazkoan. Bada alderdirik.

11-12 or. 4 par. Txosten guztian zehar, euskarazkoan, modaz igarotako ñaño kutsua nabari da. Ikus parrafo honetan: "Ez al da ori negargarria?". Aldiz, ez da euskaratzen erderazkoari halako ukitu mardula damaion adierazpen hau: "hay aqui un quiebra de humanidad".

13-14 or. 4 par. "Medio social".

"Aldameneko gizarte-giroa".

Noiztik da pertsona batentzat "aldameneko" arazo, gizartea?

13-14 or. 4 par. "Sin excluir la utilización de me-dios violentos que la conciencia ética y cristiana no pueden aceptar".

"Eta ortarako, indarkeria ta odol-ixurtzea ere li-bre direla, ala komeni ezker. Nungo kristau-legean ikasi ote dute ori?"

Itzulpena baino parafrasis itxura gehiago da horretan.

13-14 or. 6 par. Euskarazkoak moralkeriazko kutsua ematen dio testuari. Erderazkoak, "necesaria referencia a la ordenación de la sociedad" dienean, euskarazkoak "gure ingurua ongu gabe" dio.

15-16 or. "Las incomprendiones generacionales ha-cen más difícil el cumplimiento de sus funciones".

"Gaurko gazteen ezin-konprendituak ere, naiko kalte berekin du".

Zer esan nahi ote du euskarazko esaldi horrek? Ni bederen ez nintzen jabetuko, erderazkoa al-damenen izan ez banu.

15-16 or. 1 par. "Se hace necesario revisar las instituciones educativas, públicas y privadas".

"Eskolak, bai erriarena bai besteak, ongi eratu bearra daukagu".

Alde batetik, "revisar" eta "eratu"; euskarazkoak hau ematen du: orain arte ez dagoela ezer eraturik. Bestalde, "eskolak, bai erriarenak, bai besteak" delako adierazpenak ez du itzultzen erderaz-koa ("públicas y privadas"); berriro ere, "mordoiokeriari" uko egin nahi, nonbait, baina mamiaren bizkar.

—oOo—

Horrenbestez, aski frogá badela derizkiot hasierako ene baieztapenaren alde. Bukatzeko, irakur-leak axola gehixeago merezi duela derizkiot.

ALDERDI POLITIKO KATOLIKORIK EZ

Saigon-go (Hego Vietnam-go) artzapezpikuak eskuarki ez du politika arazoetan parte hartu nahi izaten, agerian bederen. Oraingoan, ordea, Martxoaren 4ean, partidu politiko bat sortzearen kontra min-tzatu da. Saigon-go katoliko guztiei zuzenduriko ageri batetan, honela dio: "gure herriaren historiagune honetan kristau elkartea, honen herritar egingidea betetzeari buruz, gidatzekotan, Elizak partidu politiko guztien gainetik jardun behar luke".

Katolikoei partidu politikoan sartzeko eskubidea ezagutzen dielarik ere, honela dio: halako par-tidu horrek "Eliza ez dezake lotu; berebat, Eliza ez daiteke halako partiduaren ekintzaren errespon-sa-ble gerta".

Ondoren, oraindik orain hiru talde katolikoek egin duten batasuna gaitzetsiaz, hau esaten du: "Katoliko guztiak partidu batetan elkartzeak ez dakarke inolako mesederik, zeren ez bait daitezke lor amesten diren ondorioak".

Eta honela erasten du: halako partidua sortzeak oposizioa eta dudak sortuko ditu herrian, eta katolikoak bereizi egingen ditu gainerako herritar talde handietarik, eta hori ez dezake onar katolikoak".

AMUNSA

ELIZA SALBAZIO BIDE (II)

Aurreko artikuluan Eliza sakramentu bezala dela salbazio bide ge-nion. Jesusen salbazio ekintzaren eta salbazio honen benetako azken burutzearen arteko garaian du Elizak bere egitekoa. Egiteko hau (lehen) sakramentu denez betetzen du Elizak. Azter dezagun gaurko hontan —laburki bada ere— zertan datzan hori.

Hortarako, gogora dezagun lehen-lehenik, Eliza ez dela salbazioaren jabe, zerbitzari baizik. Eliza ez da berez salbazioa, honen sakramentua baizik. Sakramentuaren definizio klasikoa hau da: ikus ez daitekeen errealitate baten ageriko zantzua. Gure kasoan beraz, ikus ezin daite-keen errealitatea Jesusen buruturiko salbazio ekintza da, eta errealitate honen ageriko zantzua Eliza. Baina zantzua hau ez da edonolako zant-zu bat. Sakramentuan zantzuen bitartez irudikatzen dena nolabait gertatu egiten bait da. (Nolabait: honi buruz iritzi ezberdinak posible dira. Horregatik jartzen dugu gaur nolabait. Beste egunen batean hel-duko diogu gai honi berriz). Horrek zera esan nahi du: Elizan, Eliza Jesusen salbazioaren zantzua denez, Jesusen salbazio hori gertatu egiten dela. Horregatik esan daiteke gizonak Elizan aurkitzen dutela salbazioa, ez Eliza gure salbazioa delako, baizik eta Jesusen gutako bakoitza zuzenean salbatu ez gaitzakeanez —Jesus gu baino bi mila urte lehe-nago bizi izan bait zen— Elizaren bitartez iristen zaigu salbazio hori. Hau hobeto ulertzeko, pundu batzuek aipa ditzagun.

1) Gaur egun ohizkoa bihurtu da galdera hau: «Eliza zertarako, sakramentuak zertarako. Galdera honen sustraian aurkitu daitekeen iri-tzia berriz hau da: nik sinesmenik baldin badut, eta Jainkoarekin ha-rremanean jarri nahi baldin badut, bitartekoren, ordezkoren beharrik ez daukat. Zertarako bitartekotza guztiak? Jainkoekin harremanean jartze-ko lagundu beharrean, oztipo besterik ez dira, zerbait ikus edo suma arazi beharrean ezkutatu besterik ez dute egiten». Iritzi honek badu arrazoirik eta oinarriak. Jadanik esana dago, printzipioz, Jesus dela gizonarentzako bitarteko, ordezko bakarra. Bestetik berriz Eliza katoli-koak mila erataria eta askotan itxuragabe gehitu ditu bitartekotzak, kris-tau xehearen sinesmena Jainko-ordezko ugariz bete eta zamaturik. Bai-nan iritzi honek bere arriskuak ere baditu. Batez ere bat: gizonaren gorputzasuna, gizonaren mugatasuna ahazten du. Gizona eta gizonaren mundua nahitaez gorputzdunak izanik, gizonak bere baitatik irtekeo eta beste norbaitekin harremanean jartzeko gorputzasuna beste bide-rik ez du. Ezin ahazt dezakegu hori. Eta nahitaezkozatun horrek erlijio mailan ere balio du. Horregatik dira beharrezkoak bitartekotzak, horre-gatik behar da, adibidez, bitarteko bat Jesusen eta gu bakoitzaren artean.

1) Eliza elkarte bezala ulertu behar dela esan genduan aurrekoan. Elkarte horretako kide berriz, Jesusen sinesmenen kide bilakatzen den guztia bihurtzen da. Horrela elkartea da salbazioaren eramaile eta sal-bazioaren sakramentu, eta elkartekideak berak osatzen duen elkarte horretatik hartuz du salbazioa, elkartekide ez diren guztientzat elkarte horren barruan Jesusen salbazioaren zantzua izanik. Elkarte horren, Eli-zaren sakramentutasuna Hitzean eta Sakramentuetan burutzen da. Hitza-ren bitartez bilakatzen gara sinesle eta sinesmenak damaigu salbazioa giza bizitzaren une, gertaera eta barne-behar garrantzitsuenetan adierazi eta betetzen da (sakramentuak). Funtsean Jesus da benetako sakra-mentu bakarra, salbazioa bera bakarrik delako. Honen ordezkari den neurrian da Eliza ere sakramentu eta gainontzeko sakramentuak eta Hitza seakramentutasun honen adierazpen konkretuak besterik ez dira.

3) Esadakoetatik ondoren batzuk atera ditzakegu: batetik Eliza Je-susen salbazioaren eramaile da ez Institutzio edo zera abstrakto bat litzakeanez, sinestunak osatzen duten elkarte denez baizik. Horregatik sakramentuak ez dira apaizak gainontzeko kristautentzat egin dezakean zerbait arrigari bat, sinestun bakoitzaren erantzukizun eta egiteko bai-zik, elkartearen barruan, noski. Bestetik, salbazioa bakarra da, Jesus, eta honen sinesmenen gara salbatuak. Oinarriko sakramentua beraz, Jesus da, eta gainontzeko sakramentuak funtsezko errealitate bakar ho-nen adierazpen konkretuak, mugatuak, gizon mugatuarentzako. Honek zera esan nahi du: urteetan zehar Eliza katolikoan osatuz eta pilatuz joan diren ohitura, praktika, rito eta beste horrelako zenbait gauzak errealitate bakar honen izenean dutela sentidurik, eta askotan errealitate hori ahaztuarazi eta izkutatu besterik ez dutela egiten. Agian guztiz beharrezkoa litzake maila hontan garbiketa bat egitea, garrantzizkoa dena bere indarrean ager dadin. Hortaz gainera, Elizaren sakramentutasunak eskabide gogorak ditu Eliza den elkartearantz, batez ee hau: salba-menaren benetako zantzua izan nahi baldin badu, zantzua hori ilundu eta ulertezin egiten duen guztiaz libre behar luke Elizak. Baina horrelako zenbait itsatsi zaio Elizari gizaldietan zehar? Problema hau aztertzeak, ordea, Eliza Institutzio eta elkarte bezala aztertzea galdatzen du, eta beste egun baterako utz dezagun.

JOSEBA ARREGI

Nere Bordatxotik

Or konpon, zeure aldetik!

Zentzurik erabat galtzen ez-padegu, guk egundoko eztegu idatziko "frontoi batetan izan naiz", eta "erri batetan izan naiz", frontoi batean, edo erri batean izan naiz baizik.

"Zuk idazteko bide bat auke-ratu duzu —dionu— ta nik ere bai".

"Halare nik guztiz errespetatzen zaitut".

Baita guk ere zu. Errespetu ta itzalik ezituzugu egundo uka-tuko, baiña zuk artu dezun bi-dea ta gurea ez tira ifioiz uztar-tuko ta ezkonduko.

Zuk atzo arte ez tala ezer onik egin usteko dezu euskal barru-tian, eta gu zearo batekoz bes-tera gaude ortan.

Lendik jarri zirala oiñarri ta zimenduak, eta aiek izan ezpa-lira, ez zuk eta ez guk, gaur ez genduela euskeraz idatziko.

Gaur irakurle gutxi baditu-gu, lengo zar aiek izan ezean, bakar bat ez genduela izango; emengo pesta bukatua zala onezkeroko.

—oOo—

Erdel idazle sonatu batek au zion:

"Ogei zentzukide edo "sino-nimo" baditu itz batek, errian ezagunen dana erabiltzen det beste guztiak bazterturik".

Ori da izan ere zentzuz eta buruz jokatzera, ta ez gu egiten ari gerana.

Ogei itz oietatik itzik ez-eza-gunena, arrotzena erabiliko de-gu, Zuberoa'ko eztakit zein to-kitan bizirik dagola-ta.

Argatik goaz goazen bezela amildegira.

Eztegu gure erririk ezagutzen, edo eztegu ezagutu nai; ez gera sikologoak, edo eztegu izaterik nai.

Gosez dagonari, iñola irentsi ezin duen jana eman nai diogu.

Zuk aitatzen dituzun autore ta liburu batzuri ere ba-diegu itzal eta errespetu, baiña ez ga-toz bat iñolako moduz aiekin.

Zuk "ados" itza erabiliko zen-duke; guri etzaigu ori ere go-gozko, ta ezta urre emanik ere.

Zuk diozun bezela: "Zer egin-go degu ba"...

Bakoitzak geure aldetik joka-tuko degunarren, gizatasunez erantzun zeniguzun, eta gizata-sunez dijoaz gure asken lerroak ere.

Eskerrikasko guztiagatik, eta ba-dakizu adiskide leial bat nun dezun Au da, noski, egitazko "demokrazia".

BASARRI

SANTIMAMIÑEN

«San Ames
bart ein dot amets.
Ona bada, bion alde.
Txarra bada, beiu artez».

Horrela erregutzen diote inguruko jendeek bere gau loa zaindu dezan. Zuloa ezagutzen ez zelarik ere debozio handiko leku zen gure Santimamiñe.
Urtean 80.000 lagun joaten omen dira harzulo hau ikustera. Bada jenderik!

AURKIKETA ETA LANAK

1916an mutil talde batek aurkitu zuen jolasean zebilela. Horrelako gauzak gehienetan bilaka ez da biltzatenek aurkitu ohi dituzte.

1917an Abate H. Breuil-ek beste marrazki batzuk aurkitu zituen, lehenengoaz beste. Garai haietan eta gero arteaz jakintsu honek egindako lana oinarritzat dute gaurkoek.

Irudien lehen ikasketa sakona Quadra Salcedo eta Alcalá Galianok egin zuten eta 1918 argitaratu.

Jose M. Barandiaranek eta E. Egurenk harzuloaren atarian giza aztarnak bazirela azaldu zuten. Lan hauek egitea jakingarri zela-ta Bizkaiko Diputaziokoek laguntza eskaini zuten berartako lanak egiteko.

T. Aranzadi, E. Eguren eta J. M. Barandiaran-ek bederatzi ekinaldi egin zituzten 1918 eta 1926 urte tartean.

Orduan utzia eror zorian zegoela-ta 1960 eta 1962 urteetan berriro ere lotu zitzaion lanari J. M. Barandiaran.

NON DEN

Ereñusarre izeneko mendi malkarrean du bere ahoa. Kortezubini. S. Migel eliza bat ere bada mendi honen gainean. Inguruan Santimamiñeri eskeinia, III gizaldiako ume martiria. Erromesek ekarritako debozioa omen.

Horrenbeste eliza inguruan, gero margazkiak dituen harzuloa ondoan, aspaldidanik datorkio Santimamiñeri erlijiozko kutsu hori.

Itsas gainetik 150 metro gora dago, hau ere oso behean. Sarrera tiki bat zuen hasieran: 2'8 zabal eta 2'7 gora. Gaurregun azterketa lanak egin ondoren, harzuloa erabat handitu da. Lerro beltzez adierazita duzu han bertan lehengo lur mailen neurria.

Atseingarri gerta dedin, orain, 800 metrotara arte argiz josia dugu, gorritz eta zuriz. Horrenbeste jendetatik zenbat ote datoz margazkiak ikusteko asmoz?

ARTE

Santimamiñez hitzegitea hango arteaz hitzegitea da, gure artean behintzat.

Bi sailetan banaturik dago. Lehenengoaz sarreratik 50 metrotara, "Jauretxe" deritzaten gela. Hemen daude ia denak. Beste saila, sarreratik 150 metrotara dago; hau beranduago aurkitu zuten. 1953, 1954 eta 1962 urtean aurkitu ziren hango margazki berriak.

Azkenok garbi darakuskigute margazkia hauek ez zirela bizilekuaren apaingarri edo hauzokoaren aurrean zer-esana jartzeko eginak.

Santimamiñeko giza-aztarnak aztertu eta gero margazkiak gizonik barrenean bizi ez zeneko garaian egindakoak direla ageri omen da; bestela esanda, hura egin zuenak hortarako bakarrik erabili zuela harzulo hau, alegia.

Denetara 50 bat irudi dira. Margazkiak gehienak,

eta zozti marrazki denetara. Ihizien irudiak dira ia denak: Bisonak 26, zaldiak 6, Orein bat, hartz bat, tab.

10.000ren urte bide dituzte, Madeleine azken aldera eginak dirudite-ta.

KONTXATEGI

Aurignak arteko maila guztiak baditugu harzulo honetan, baina Neolitos eta Neolitos-aurreko aldi-koek badute bere bereztasuna: maila hauek lurrez baino areago, maskor edo kontxaz osatuak daude. Metro bat edo bi ditu maila honek; horrelako pila egiteko jan beharko zuten hamaika soinbera edo molusco.

Egin zen zuloan 25.000 azal agertu ziren, beste hainbeste soinberarenak noski. Hauetatik 19.000 mila ostrenak dira, 4000 txirlarenak, ia 1000 laperenak, tab.

Madeleine aldian igaro eta gero giroa bigundu egin zen, elurrak ipar aldera jo eta elurrarekin batera hotzetan bizi zen ihizi sail guzia. Ihiziak urritu egin ziren orduan eta gizonak beste elikabiderik hautatu behar izan zuen.

Itsas ertzean bizi zirenek soinbera jateari eman zioten. Santimamiñetik zazpiren bat Km. joan beharko zuten ostrak eta besteak biltzeko. Joan-etorri-rik franko egin zuten noski.

HEGAZTIAK

Azil aldi eta ondorengoetan hegazti asko harra-patzen zuten: uso, arrano, bele, hontza, eper, zozo...

Ordurako, gaur Sara eta Etxalarren egiten den bezala, usoa sarek edo harra-patzen hasi zirelakoaren ustekoa da J. M. Apellaniz ere. Santimamiñeko maila batzutan 26 hegazti mota edo klase agertu dira. Hauetan garrantzirik handiena faisan edo oilloaren hezur batek du, etxekotze edo domestikazioaren hasera baten adierazgarri izan bait daiteke.

IHIZI GAZTEAK EHIZATZEN AL ZITUZTEN?

Ehizetik bizi zen gizon hark ihiziak maite behar zituen; beraiek bait zituen janari. Ondo ezagutzen zituen, bere arte lanetan erakutsi zigunez.

Ehiza ez zuen itsu-itsuan eginen, gaurko zenbait sasi-chiztari potozalek egiten duen bezala. Gure galdera, beraz, bidezko da.

Agertzen diren hezurretan igerri daiteke, gaztea ala zaharra zen. Jakitea ezinezkoa gehienetan arra ala emea zen. Hori ere oso jakingarri litzakeala.

Jesus Altunak egin duen azterketen ondorena:

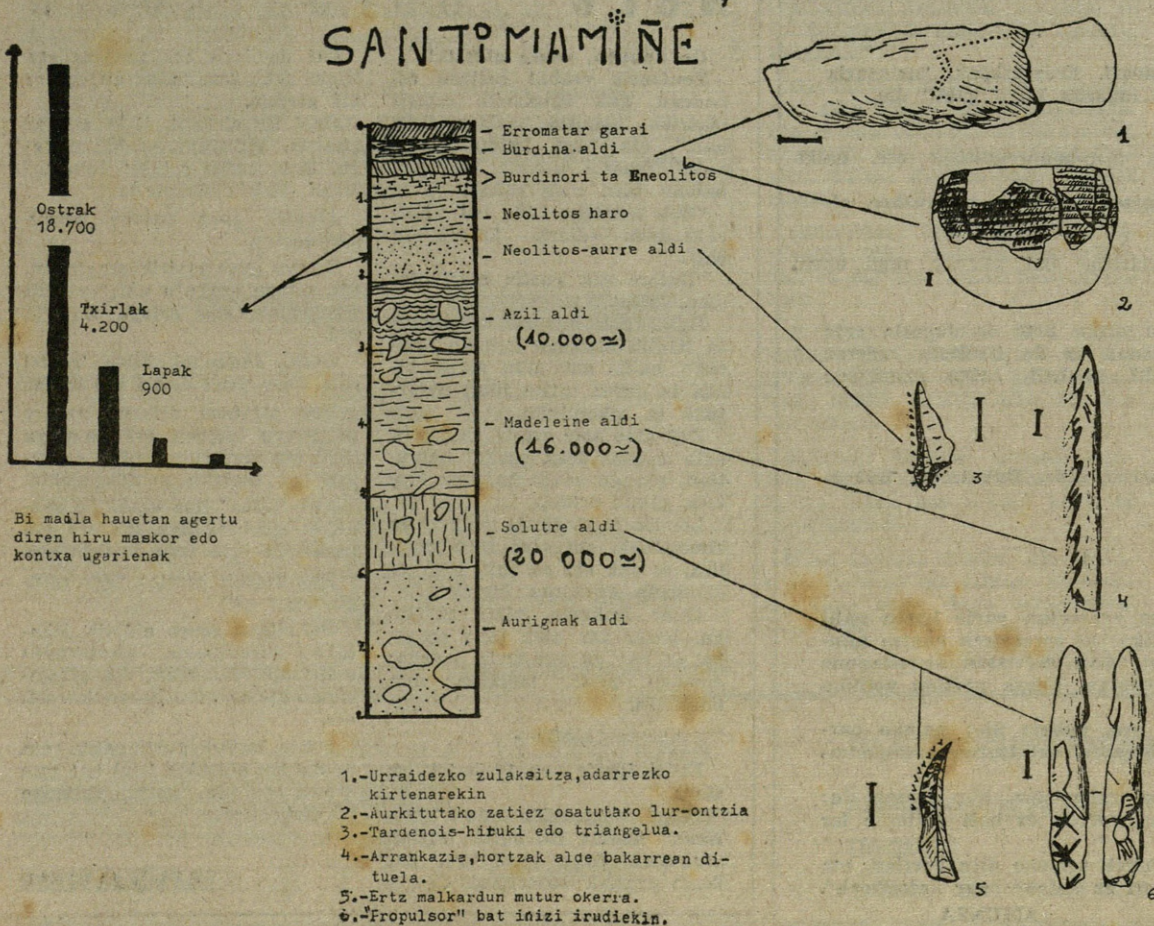
—Orein eta basurdeak: hirutatik bi zaharrak ziren.

—Orkatz, elur-orein, sarrio, basaker eta bison: laurik hiru zaharrak.

—Ia zaldi danak zaharrak; 27 zalditatik bat bakarrik zen gaztea.

Beraz, ihizi zaharrak ehizatzen zituzten batipat.

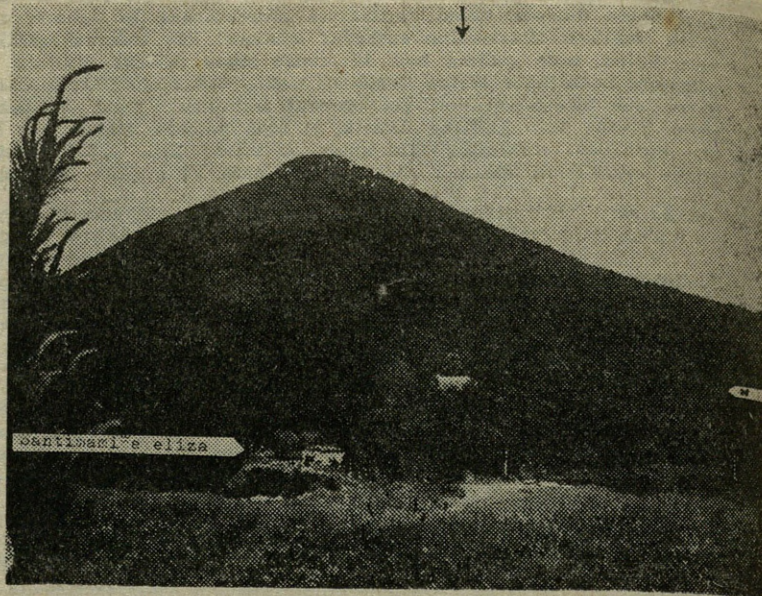
Marzelino Aizpurua
Aranzadi Taldean

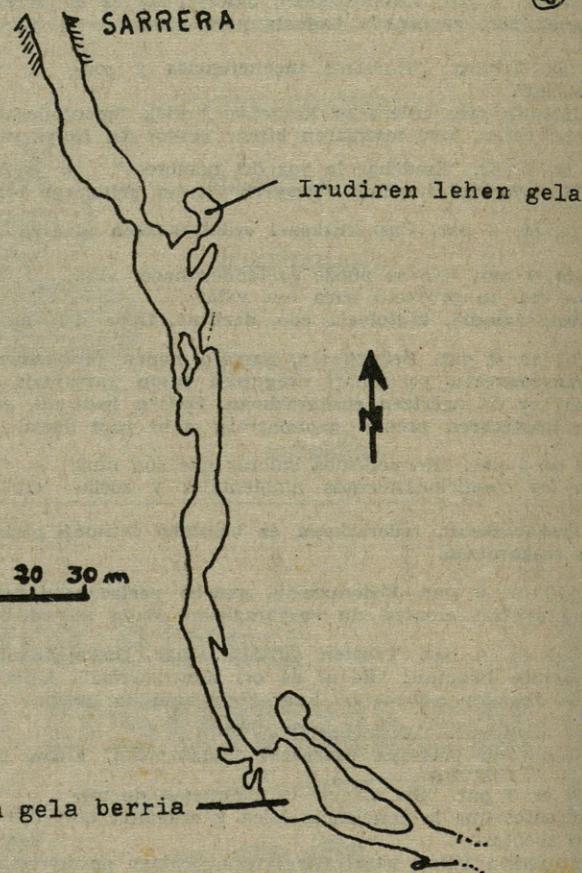
HIZTEGIA

Margazki: pintura
Marrazki: grabado
Ehiza: caza

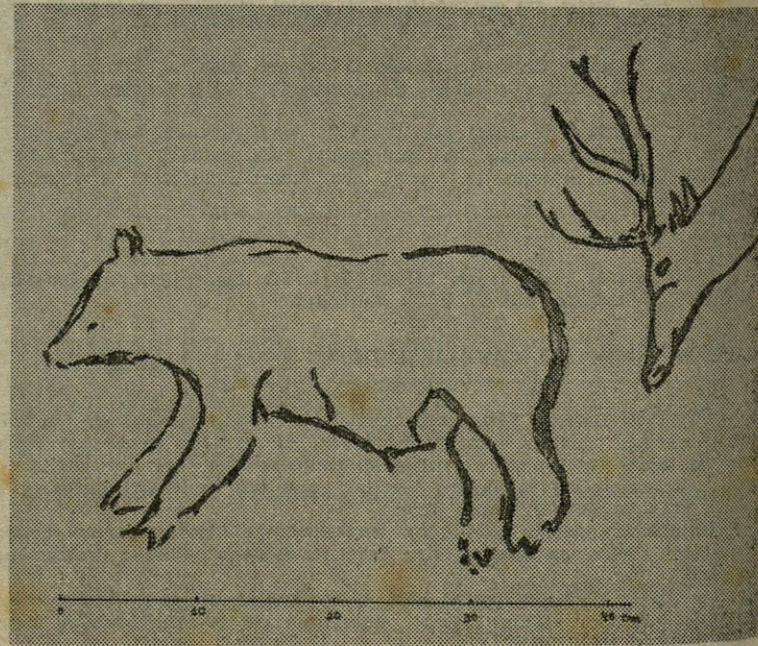
Ihizi: animal
Orkatz: corzo

Ereñusarren malkarrean den Santimamiñe eliza eta harzuloa

Santimamiñe harzuloaren oroia edo planoia. Irudien tokiak ongi dituz adieraziak.

«Jauretxe»-an aurkitzen diren hartza eta orein burua. Hartz mota hau Kantauri-Madeleinean hemen bakarrik aurkitu da; besteetan leize-hartza aurkitu ohi da.